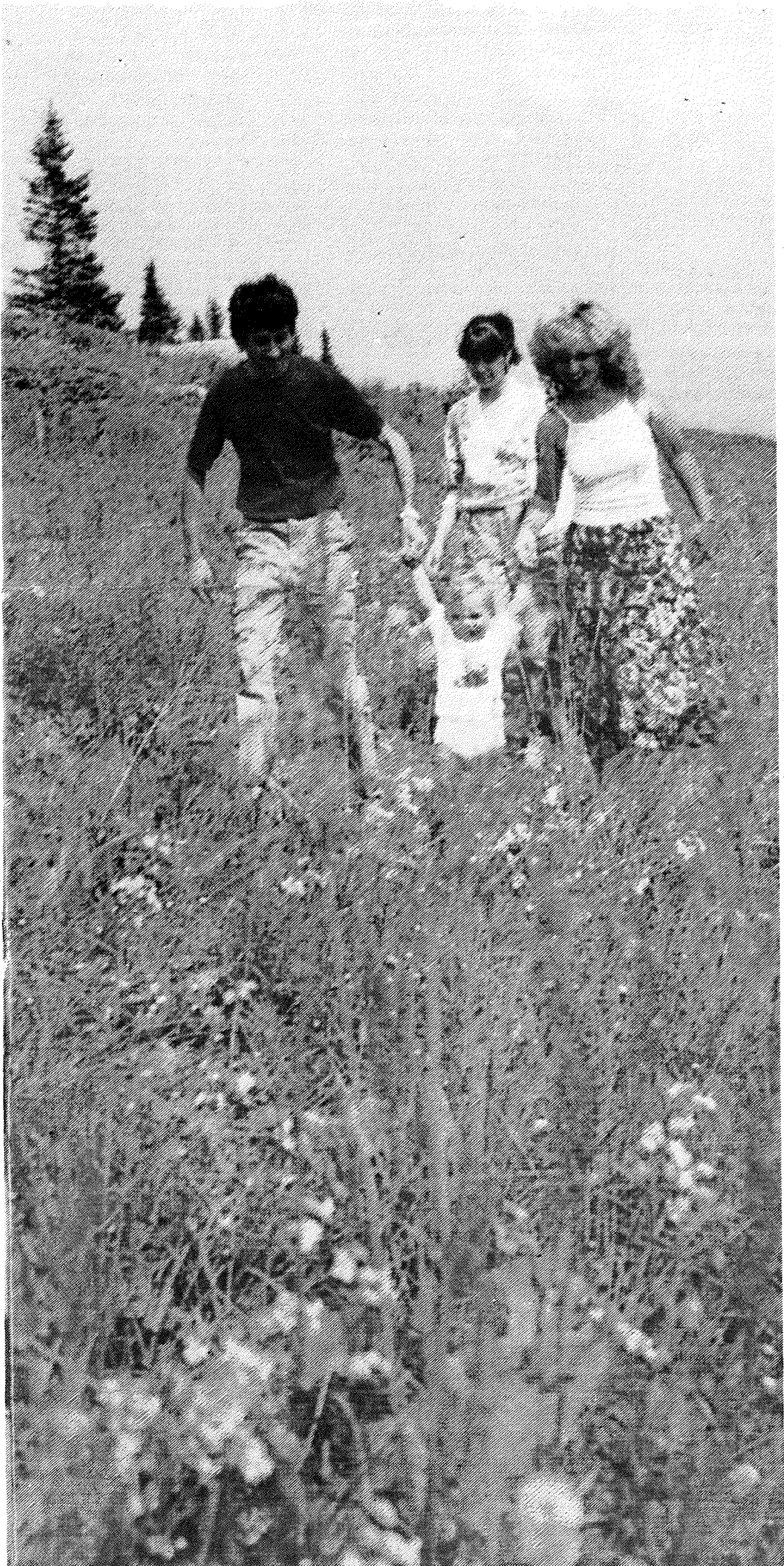

tv-15 naš TOVARIS

Št. 23
9. junija 1988
Leto XXVI

Glasilo borcev narodnoosvobodilnega boja in rezervnih vojaških starešin Slovenije

Med mnogimi dogodki, ki so nas v teh dneh vznemirjali bodisi v kritičnem ogorčenju bodisi z obeti prebujanja doslej zavrtih ustvarjalnih sil, so bila tudi razmišljanja udeležencev zbora slovenskih kulturnih delavcev. Med tehtnimi prispevki v razpravi je bilo razmišljanje dr. Ivana Kristana

O samostojni Sloveniji v jugoslovanski federaciji

Ponekod v Jugoslaviji so ustvarili vzdušje, da sta federativna ureditev Jugoslavije in prevelika samostojnost republik krivi za krizo, v kateri se nahajamo. Zato je potrebno to federativno ureditev korenito spremeniti.

Rezultati tega izhodišča so doslej močne težnje k centralizmu in unitarizmu v nekaterih predloženih ustavnih amandmajih. S tega zornega kota so **problematični ustavni amandmaji**, ki pristojnosti prenašajo z republik na federacijo in slabijo položaj republike kot države ter njeno odgovornost ne samo za lasten razvoj, ampak tudi za razvoj Jugoslavije kot celote.

Vse različice kritike nacionalne prvine s ponujenimi različnimi institucionalnimi rešitvami – od uvedbe zveznega zbora proizvajalcev pa do ukinitve republiških državnih predsedstev – objektivno **izražajo unitaristične težnje**.

Pri tem, ko se na videz postavljajo v bran delavskorazrednega interesa in ga hočejo »osvoboditi« republiških nacionalističnih spon, dejansko spravljajo delavski razred pod »nacionalno« oblast zveznega etatizma.

Nobenega dvoma ni, da je **to v nasprotju z zgodovinskimi interesi delavskega razreda**.

Delavski razred namreč ni nadnacionalen ali pa anacionalen. Naš delavski razred ima domovino. Torej imamo delavski razred Slovenije, delavski razred Hrvatske in tako naprej. Tu je potrebno upoštevati nauk zgodovine.

Ali ni bila zgodovinska izkušnja Komunistične partije Jugoslavije prav ta, da je morala v ospredje svoje politike postaviti prav nacionalno vprašanje, če je hotela dobiti oporo med širšimi plastmi delavstva? Ali ni prav zaradi tega bila l. 1937 ustanovljena. Komunistična partija Slovenije, ki je v manifestu ustanovnega kongresa na Čebinah zapisala, da daje svojemu ljudstvu na razpolago vse svoje sile in da izraža neomajno zvestobo slovenskemu narodu?

Gre torej za spoznanje, **da ima vsak narod svoj delavski razred** in da ni nadnacionalnega delavskega razreda. Usoda delavskega razreda je povezana z usodo naroda in obratno.

Kakšen cilj zasledujejo tisti, ki zanikajo nacionalni značaj delavskega razreda? Težko si je predstavljati kaj drugega, kot da gre za unitaristične težnje, za nasilno odstranitev nacionalnega elementa, za asimilacijo.

Če se zanika nacionalna pripadnost delavskega razreda, se zanika tudi bistvo nacionalne samoodločbe. Postavlja se namreč vprašanje, kaj je samoodločba in kdo je njen nosilec.

Samoodločba ni dejanje nacionalistične zarote skupine nacionalistov, ampak je odločitev celotne družbene biti naroda (tako socialno-razredne kot nacionalne biti), je torej tudi odločitev delavskega razreda in njegove avantgarde. Delavskega razreda ni mogoče izključevati iz odločitev, ki so usodne za narod in mu celo očitati nacionalizem. S tega vidika je odločitev čebinskega kongresa povsem jasna: Komunistična partija Slovenije vse svoje sile usmerja v službo slovenskega naroda.

Motiv za združitev v federaciji je za vsak posamezen narod in za vse skupaj ohraniti in dalje razvijati nacionalno samobitnost in samostojnost ter enakopravnost z drugimi narodi ter zagotavljati skupne interese.

Ta motiv je za Slovence bil vedno v ospredju. Slovenci so življenjsko zainteresirani za jugoslovansko federacijo, ker so v njej prvič v svoji zgodovini uresničili pravico do samoodločbe.

Slovenci so se zavestno izrekli za Jugoslavijo obakrat, ko se je odločalo o njeni usodi: tako 1918. leta, ko je nastala prva jugoslovanska država in je bila uresničena dolgoletna želja po združitvi in med narodnoosvobodilno borbo, ko je nastala nova Jugoslavija.

Ko se – v luči pripravljenosti na spremembo ustave SFRJ – zavzemam za **samostojno Slovenijo v federativni Jugoslaviji**, imam pred očmi na eni strani zgodovinsko pot uresničevanja samoodločbe slovenskega naroda in zgodovinski interes jugoslovanskih narodov, da živijo združeni v federaciji, na drugi strani pa naravo federacije kot oblike državne ureditve.

Slovenski narod si je med skupnim narodnoosvobodilnim bojem jugoslovanskih narodov zgradil svojo **lastno državo** in s tem stopil v krog suverenih narodov, kot se je glasilo sporočilo Kočevskega zbora oktobra 1943. Hkrati je vstopil v federativno zvezo z drugimi jugoslovanskimi narodi.

Vendar sta bila **izhodišče in cilj vstopa v novo Jugoslavijo** jasno postavljena že pred drugim zasedanjem AVNOJ v Jajcu. Postavil ga je Izvršni odbor Osvobodilne fronte slovenskega naroda, ko je decembra 1943 sporočil svoje soglasje z ustanovitvijo AVNOJ-a v Bihaću:

»V to novo Jugoslavijo slovenski narod ne bo vstopil kakor leta 1918, kot narod brez zaslug in brez pravic, kot narod, ki so mu drugi kovali usodo in ustavo. Slovenski narod je s svojim bojem in s svojimi žrtvami prispeval k skupni osvoboditvi toliko, kakor redko kateri narod v Evropi. V novi Jugoslaviji bo zato svobodna in združena Slovenija. Od Trsta do Špilja, od Kolpe do Celovca bo vstopila z vsemi pravicami, ki ji bodo omogočale, da bo na svojih tleh gospodaril edino slovenski narod sam«.

Cilj vključitve v federacijo je torej tako za Slovence kot za druge narode, da ob uresničevanju skupnih interesov, za katere se dogovorijo in jih zapišejo v ustavi, ohranijo kar največjo stopnjo samostojnosti.

Narava sodobne federacije ustreza temu cilju. To naravo federacije sem že svojčas označil s pravilom, da je federalnim državam potrebno zagotoviti kar največjo samostojnost – kolikor je je mogoče – in kar najmanjšo enotnost, torej samo, kolikor je je potrebno.

Med strahom in upom

Občutki državljanov po Prvi konferenci ZKJ

Reforma takoj in za vsako ceno!
Reforma v političnem in gospodarskem sistemu!

Reforma v delu zveze komunistov!
Preobrat v javnih in osebnih ravnanjih, ki doslej niso bila skladna niti s komunistično, niti z občo družbeno moralo in etiko!

Te temeljne zahteve je Prva konferenca ZKJ, oklicana za zgodovinsko prelomnico, postavila v ospredje svojih Sklepov. Izoblikovala jih je na podlagi tridnevni razprav, v slapovih kritike, samokritike, polemike, svetovalne vneve.

Radio, televizija in časniki so v izsekih prenesli izvajanja delegatov po vsej državi. Tako smo bili priča številnih nastopov, katerih barve so se gibale od sugestivno zavzetih dopovedovanj do flegmatičnih ugotavljanj, od koleričnih izbruhov do izrazov razočaranja ter nemočne in resignantne melanholije.

Konferenca je zapustila marsikomu dokaj mučen vtis. Ne toliko zato, ker se državljsko občestvo samo ne bi zavedalo katastrofalnega položaja, ki je bil prikazan izza govorniških odrov, kolikor zato, ker se je dokaj razločno izkazalo, da naša idejna vodnica pravzaprav ne vé ne kod ne kam. Nič dosti niso mogli omiliti tega porazujočega spoznanja niti pisani Sklepi, niti večkrat

poudarjene obljube, garnirane z grožnjami novih verbalnih plazov v obliki izrednega kongresa, da bodo namreč Sklepom nemudoma sledila tudi prelomna dejanja. Tolkokrat in s tako dosledno prevaranimi upi se je bil zlasti zadnje desetletje že ponovil ves ta obred, da mu ljudje niso več pripravljeno nasedati.

Zares upravičena je bojazen, da bo šlo po stari navadi tudi tokrat. Celo komunisti – torej slaba desetina državljanov – ki jih načelo ostro zapovedanega demokratičnega centralizma tira k veri in optimizmu, izrekajo prepričanje v spremembo zazdaj bolj z ustnicami kot s srcem.

Državljanje nagiba v nejevero opažanje, da je Konferenca – kot mnogi predhodni shodi ZKJ – izvrgla iz svojih sklepov tudi zadnje sledi konkretnosti, ki so jih navedli in nanizali delegati, pa razvednila svoja sporočila v sivo, splošno, sicer marksistično zvoneče, a nikogar zares zavezujoče priseganje, kakršno je lahko zgolj samo sebi namen. Brez zamere – toda tako ne bomo nič spremenili in nikamor prišli.

Poglejmo nekaj primerov.

Ob vsem priseganju na samoupravljanje konferenca ni prišla za vrat nobene klike, nobene oblastne birokratske grupe, nobene roparske združbe in nobenega velekr-

minalca – posameznika, ki si s škafi prilasčajo presežno delo delovnih ljudi. S skoraj neverjetno naglušnostjo je prezrla naravnost imenovane agrokomerce, Neume, izračune o »službenih« avtomobilih in zapravljanju deviz, žive primere korupcije, podkupovanj, zlorab službenih položajev, nepotizmov, privilegijev, skratka, dobro znanih okoriščanj in bogatenj na delavčev račun, ki besnijo po vsej državi. En sam neposreden poseg partije v konkretno življenje bi bil tu vrednejši kakor vsa ploha ugotovitev, kaj »je treba« in kaj »bomo morali«, ki gre skozi eno uho noter in skozi drugo ven. Ali je zveza komunistov res tako naivna, da upa, da bo zgolj z »načelnim« zvončkljanjem še lahko prepričala delovne množice? Ali se ne zaveda, da se s takim ravnanjem krni in uspava moč teh množic, tista kardejevsko pojmovana ustvarjalna moč, ki edina lahko potegne naš voz iz sedanjega brezupa?

Zgolj samo v posplošitvah in raztegnjenih občutkih je običala Konferenca, čeravno se je oglasilo veliko delegatov s konkretnimi pritožbami zoper najrazličnejša »prezdeljevanja« narodnega dohodka, ki prav tako kot kraje, ali pa še bolj, pomenijo drastično odtujevanje presežnega dela. Nobena parazitska institucija, kar je bilo imenovanih in naštetih, ni bila predlagana, naj se ukine. Pri življenju so ostale vse razbohotene upravne, politične, sisovske in podobne strukture, ki plenijo ljudsko premoženje in dohodek od občin do federacije. Nobenih odločnejših posegov ni bilo v diplomatske, zunanjetrgovinske in razne sivoekonomske asociacije, ki so jim pravni, še bolj pa moralni zakoni deveta briga.

Vsi prikazi, kako zapravljajo prav tisti, ki so že po naravi odmaknjeni od proizvodnega dela in ne ustvarjajo nove vrednosti, so bili obsojeni na popolno neodzivnost. Marsikatero konkretno opozorilo, kako se še vedno podajamo v kratkovidne in že vnaprej izgubljene investicije, je bilo lahko preslišano. Pritožbe proizvajalcev zoper ukrepe zvezne vlade, po katerih je spet in spet krvavo udarjen vsak, ki dela dobro, nagrajen pa lenuh, neuspešnež in tisti, ki se znajde, ne le niso nikamor prodrle, temveč so bile večkrat prepoznane kot sebične. Nič konkretnega se ni sklenilo, naj bi bil zvezni proračun bolj realen in varčen, nič o tem, naj se že enkrat ukine Fond za nerazvite v sedanji obliki, kakršen je – nezdruživa potuha in cokla napredka. Vemo, kaj ta dva mehanizma, kakršna sta zdaj v veljavi, pomenita n. pr. za slovensko gospodarstvo. Totalno nesrečo. Ne samo, da Slovenci v te nenasitne sklade namenimo celotno akumulacijo, tedaj pridlane in prigospodarjene kapitale, ki imajo pač vse drugačno vrednost kot emisijski in podobni zgolj knjigovodsko pričarani denarji, temveč tako že dolgo posegamo v svojo substanco! Tako je, kot bi se nam trgalo živo meso s kosti! Konferenca je ostala daleč od ugotovitve, da ravna federacija s svojo severno delavnico Slovenijo ne le nepošteno, temveč tudi slaboumno – podobno kot kmet iz Ezopove basni, ki je zaklal svojo zlatonosno kuro, češ da bo kar naenkrat pobral iz nje vsa zlata jajca... Morda so delegati ZK Slovenije premalo poudarili ta dejstva. Najbrž jih je k taki neodločnosti nekako nagnilo znano protislovensko vzdušje, ki zadnje čase vlada v delu jugoslovanske javnosti – in tudi v delu ZKJ –, morda so se bali, da bi bili v primeru večje odločnosti proglašeni za nacionaliste ali vsaj za »razredne« neosveščence. Tudi so se verjetno že naveličali poslušati znamenita »protiargumenta«, kako velikanske koristi nudita Sloveniji jugoslovansko tržišče in jugoslovanski rezervo-

ar surovin. Skratka, vsesplošni molk o teh perečih odnosih je bil v širši slovenski javnosti sprejet, žal, kot tihi pristanek slovenskih komunistov na »omejeno suverenost« naše republike, oziroma, če uporabimo zgodovinsko asociacijo, na našo banovinsko usodo.

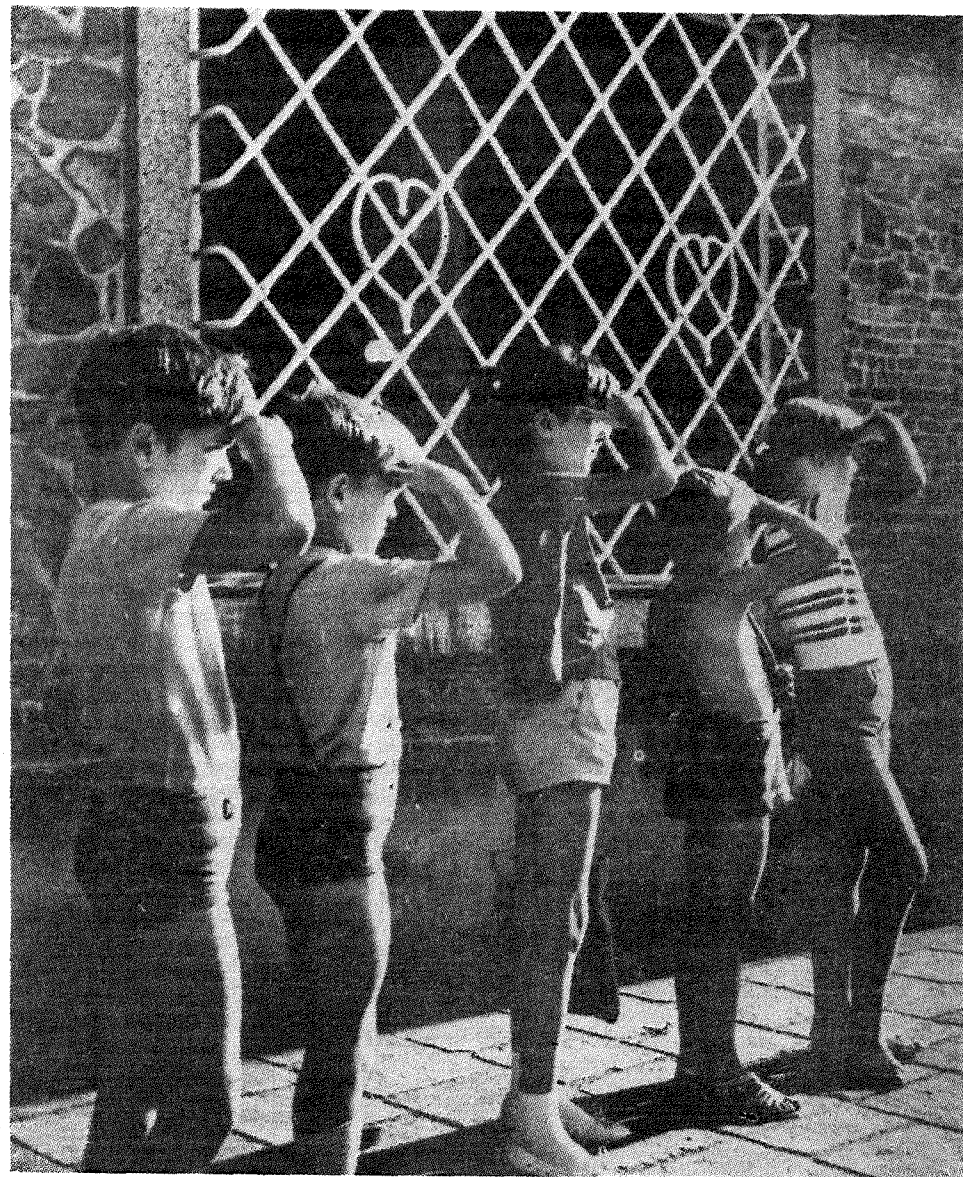
Dalje: namesto da bi jugoslovanski komunisti prek svojih delegatov na konferenci razločno in konkretno zastavili svoj še vedno odločujoči vpliv – saj še vedno zasedajo vse ključne položaje v politiki in gospodarstvu – za preboj pristne samoupravne iniciative, ki si mora utirati pot izključno z delom, znanostjo, kulturo, moderno proizvodnjo ter zakonitim in poštenim trženjem, so se raje izgubljali v ideoloških in teoretičnih sterilnih modrovanjih (večina – manjšina, razredno – nacionalno, demokratični centralizem, enotno jugoslovansko tržišče itd.). Tudi so si dajali duška s kopičenjem kulturnih fraz: zgodovinska prelomnica, bratstvo in enotnost, Titova pot... Skratka, kot že tolikokrat so mnogi ostajali na ravni besede, svet dejanja pa so prepustili stihiji časa.

Kljub zagotovitvi, da bodo konferenčni sklepi podvrženi nezamudni konkretni realizaciji, državljsani dvomijo. Že v času konference so prišle na dan grozovite podražitve, devalvacija in druge znanilke, da inflacijska pošast divja po svoje. Kako naj delovni človek zaupa težko razumljivim makroekonomskim konceptom in spekulacijam (kaj ga navsezadnje brigajo le-té?), kako naj zaupa »ukrepom«, ki mu dobesedno trgajo z vilic košček mesa, ki ga je že mislil nesti v usta, mu praznijo srambe in ga na vse načine potiskajo v bedo? Kako naj se počuti, ko mu trkata na vrata še večja brezposelnost in občutje vse manjše varnosti spriču vse večjega siromašenja kulture, prosvete, zdravstvene zaščite? Delovni človek si ne more privoščiti občutka olajšanja, kakršno si očitno privoščijo vodstveni kadri, ko so po dolgotrajnem krošnjarnjenju s prazno malho med svetovnimi finančniki spet dobili posojila. Prav narobe. Delovni človek čuti, izmodren z dosedanjimi izkušnjami, da bodo novi krediti in ukrepi pomenili še zaostreno vegetiranje na robu preživetja, predvsem pa grozljivo hipoteko na ramenih zdajšnjih in še nerojenih njegovih otrok! Moč ljudskih množic ter njihovo prostovoljno ali prisiljeno izgorevanje v takih razmerah ne more priti do izraza. Čast in oblast dela sta težko ranjeni, ko se komunistična konferenca živahno prepričuje, da »je treba« s socialnimi ukrepi zagotoviti delavčev obstanek – namesto da bi bil le-tá, vsaj toliko kot v črnem in sovražnem kapitalizmu, zagotovljen s poštenim delom! Res lépo in globoko pojmovanje favoriziranega razrednega elementa kot bistva neke socialistične državne konstitucije!

Spriču teh dogajanj, čustev in premislekov se torej po konferenci odpirajo pred človekovo dušo in bivanjem precejšnji prepadi. Kje so tu Titova pot, Avnoj, razvoj z lastnimi silami, socialistično samoupravljanje, delovna ustvarjalnost in vodilna vloga delavskega razreda, kje samoodločba narodov?

To stvarnost naj imajo v mislih komunisti, ko govorijo o vsesplošni reformi in ko nedvomno zares iskreno preudarjajo, kako konferenčne sklepe kar najhitreje in najučinkoviteje »operacionalizirati«. Zavedajo naj se, da jih ljudstva Jugoslavije v nobenem resnem in poštenem prizadevanju ne bodo pustila na cedilu. Še nikoli jih niso! Toda res je skrajni čas, da se neha zgolj govoriti. Zgled in vzor naj bodo komunisti v dejanju.

Zvone Kržišnik

Ali imajo prihodnost?

Razmišljanje

Partija, zaupanje, bojazen, napredek in – Prešeren

Kaj za vruga mi te dni rojijo po glavi razni Prešernovi verzi, ki smo se jih vendar nekoč, v dobi šolskih klopi, tako neusmiljeno gulili na pamet, da smo si prisegali, da jih imamo čez glavo dovolj...

... Čevlji in kopitar, sinovi, ki si prosto vol'jo vero in postave, zarod nov...

Vse to mi hodi na pamet, ko se sprašujem o nedavni

partijski konferenci in o drugih dogodkih, ki segajo v te dni.

Kajti, povedanega je bilo spet za »več polnih vlakov«, v dlaneh pa je ostalo predvsem spoznanje, da »od demokratije, ko što je zamišljaju Slovenci, nema ništa«. V tej luči mi je tem bolj jasno, zakaj so se funkcionarji v prvih vrstah (na omenjeni partijski konferenci) ob kon-

cu tako prizanesljivo smehljali...

Če se hoče človek zazirati dlje od sprotnih dogodkov, se nujno vpraša: »Quo vadis Yugoslavia?« Navsezadnje sploh ni treba kam posebno iti... že to, da stopicamo na mestu, pomeni, da ostajamo neizpodbitno sami na stranem evropskem peronu, okrašenem z »lambarijo« Marije Terezije, z dvema

pokvarjenima telefonskima avtomatoma, ki že zdavnaj več ne moreta požirati »novih modelov kovancev«.

Tržno gospodarstvo? Saj se lepo sliši, toda kdor si od »te popevke poletja« obeta toplo in varno zimo, je zagotovo zrasel na željniku srbskega ljudskega pregovora, ki pravi, da je »verovanje ljudom radovanje...«. To pomeni, da moramo še malo

počakati, kaj bo, ko bo pritisnila prava brezposelnost in se bodo tisoči kolektivov ukinjali in, ko bodo vrli Jugopolitiki spet potegnili iz cilindra starega zajca – s stari triki – ko se bo spet začela socializacija vseh in vsakogaršnjih težav, grehov in dolgov – od Gevgelije do Triglava – po principu bratstva in enotnosti.

Sicer pa, če se boste te dni pretirano raznemali ob nekaterih aretacijah mladih »gnjavatorjev«, se vam utegne zgoditi tudi to, da boste zamudili še zadnjo priložnost, da bi pripomnili karkoli relevantnega v zvezi z ustavnimi spremembami

– pa naj vam je Avnoj še tako sveta stvar; očitno so tu še starejše in še »svetejše« stvari »na tapeti«.

Tako smo se spet znašli med strahom in pogumom, v razpoki med svetovnim napredkom, ko nam po TV vrtijo dokumentarce o industrijskem vzponu Koreje, o zasedanju neuvršenih, ki dvigajo glas proti oboroževanju, in o rudarjih, ki korakajo »nad Beograd«, kjer dosežejo višje mezde.

Na koncu se človek spet vpraša, kje v teh zgodbah obstaja še kakšen prostor, za množico mladih, ki končujejo šole in »na katerih svet stoji«?

B. Ž. J.

Pred albumom fotografij, spominov in razmišljanj Alojza Dekleve, letalskega podpolkovnika v pokoju

Biti vojak

»Obiščite ga, zanimiv sobesednik je!« – so mi svetovali z Obale, z mislijo na njegovo nedavno šestdesetletnico in še posebej na njegovo zavzeto delovanje v piranski občinski konferenci zveze rezervnih vojaških starešin, katere sekretar je. Dobro mišljeni nasvet je veleval celo več: »Ni ga treba mučiti s spomini! Živ in dejaven človek je in rad se pogovarja o tem, kar je v nas in okrog nas danes!«

In res. Obisk in pogovor pri njem doma, v Luciji pri Portorožu, sta potekla, kot bi se izrazil kak diplomat, v »duhu iskrenega prijateljstva in tople neposrednosti«, ki sva jo, do tistega popoldneva drug drugemu še nepoznana, živahno zalivala z njegovo domačo žgancico in si zato ob slovesu, potisnjenem že v nočni čas, spontano porekla: »Veseli-lo naju je. Bilo je prijetno.«

Eni reči pa pri vsem tem nisva bila povsem kos. Izletom v spomine se nisva znala izogniti do tiste mere, kot sva se bila na samem začetku namenila pa celo dogovorila. A sta beseda in misel – na srečo – neprenehoma bežali z vajeti, od tega zdaj k tistemu prej in narobe, kot je pač v življenju in kot se za pogovor ob življenjskem jubileju pravzaprav tudi spodobi.

Ta izpis bodi poskus urejanja mojih sprotnih zabelezk.

Sin »rdečega simpatizerja«

V Brkinih so bili doma, tam je bil devetnajstoosemdvajsetega tudi rojen, vendar je otroška in fantovska leta doživljal na čisto drugem koncu slovenske dežele, v Celju, kamor je oče z družino emigriral in se tako umaknil krepiljem italijanskega fašizma kmalu po njegovem rojstvu.

A jim tudi v Jugoslaviji ni bilo lahko. Oče ni dobil ne jugoslovanskega državljanstva ne redne zaposlitve, bremenil ga je pečat

rali so ostati v Celju. Oče si je pod Nemci poiskal delo v rudniku, mladi Alojz se je šel učiti poklica.

Poleti triinštiridesetega so odšli vsi trije, oče in onadva z materjo v partizane. Njega so iz Zgornje Savinjske doline kmalu poslali na Dolenjsko, v zaščitno brigado glavnega štaba.

Med mnogimi partizanskimi spomini je eden naj-

»rdečega simpatizerja«. Mati je delala kot tkalka. Tolkli so bedo.

»Moja prva nova obleka je bila šele partizanska oficirska uniforma,« se spominja z nostalgичnim nasmehom.

Ob nemškem vdoru so Deklevove poklicali pred posebno komisijo, jim dodelili »bele izkaznice«, zahtevali od njih, da obnovijo italijansko državljanstvo ter se po možnosti vrnejo v domače, brkinske kraje. Toda njihov dom v Brkinih je medtem pogorel in mo-

lepših spomin na srečanje z očetom, ki se je znašel v Bračičevi brigadi in prišel kasneje v intendanturo 15. divizije.

Na poti v letalsko šolo

Komisar je zbiral kandidate za odhod v letalsko šolo v Sovjetski zvezi in Alojz, ki je že od svojega desetega leta v sebi nepotesheno gojil letalske strasti, se je nemudoma prijavil.

»Se pravi ... stara ljubezen!«

»Bilo je leta osemindesetega, med takratnimi manevri. Na letališče v Levcu pri Celju se je spustila štoklja in vsa mladež se je vsula za njo. Po tistem so bili moji šolski zvezki vselej brez platnic. Vse sem »predelal«, v majhna letala.«

Prijavljenci za odhod v Sovjetsko zvezo so se zbrali v Klasincu nedaleč od Metlike, od koder naj bi bili odšli na dolgo pot z letali. Pa se je prav tiste decembrske dni primerilo, da so prišli v vasi onstran Kolpe na božični dopust tamkajšnji ustaši, njih devetdeset, pa je bil zavoljo njihove bližine »polet odpovedam«. Na pot so morali pač peš, uporabljeni kot zaščitna enota ranjencev v centralni bolnici, ki se je premikala v Liko, od koder so nato – ranjenci in zdravstveno osebje – preleteli Jadran, oni, kandidati za letalsko šolanje, pa so se peš napotili proti severu, prek Save, prek Drave, tja na Madžarsko.

»Tam sem imel priložnost doživeti, kaj pomeni biti tuj vojak«, razgalja spomin, ki je še vedno nekakšna nezacelejena rana.

Lačnim in do kraja izčrpanim so madžarski kmetje spekli svoje velike hlebce kruha, a so jih prehiteli Bolgari in jim kruh zasegli. Lačni in prezeblji so nadaljevali pot v smeri proti Subotici, vzdolž proge, po kateri so se prevažali sovjetski vojaški transporti, vendar zanje na teh vlakih ni bilo prostora. Dolg in mučen pohod se je končal v Zemunu, kjer pa so njega, še ne sedemnajstletnega, zaradi popolne telesne izčrpanosti nemudoma spravili v bolnišnico, kjer je po nekaj tednih sicer okreval; s potjo v letalsko šolo v Sovjetski zvezi pa – kljub 850 prehojenim kilometrom ali pa prav zavoljo njih – ni bilo nič.

Do cilja šele kasneje

Želja pa v njem seveda ni ugasnila.

Po odpustitvi z zdravljenja je prišel v avtotran-

sportni bataljon, bil ob izteku vojne kot mladoletnik demobiliziran, a se, brž ko je bila prva priložnost, prijavil v mladinsko delovno brigado in se na akciji odzval možnosti za vpis na vojaško letalsko šolo s sedežem v Pančevu.

Pisalo se je leto devetnajstopetdeseto, ko je šolo končal.

»Razporejen sem bil v polk – kot spremljevalec pilota... in zanimivo... šele veliko let kasneje, že po upokojitvi, sem zvedel, da je bil moj takratni pilot, Trebančan Ivan Fuks, eden tistih, s katerimi sem tisto zimo, v januarju in februarju petinštiridesetega prehodil »dolgi pohod«, a se nisva o tem nikoli pogovarjala.«

Kasneje je postal pilot, kajpak, tudi on sam. Celih petindvajset let je prebil v vojnem letalstvu – in niti kančka razlogov ni, da bi se teh let ne spominjal z največjim možnim ponosom.

»Kje?« poizveduje radovednost.

»Povsod, kjer je mogoče«, pove njegovo pojasnilo. In našteva, kot iz brzostrelke: Cerklje, Zagreb, Maribor, Pančevo, Niš, Titograd... Vseh naših »letalskih baz« sploh ne utegnem zabeležiti. On pa se nasmehe: »Za pilota Jugoslavija sploh ni velika.«

Še vedno – letalec

Alojz Dekleva je sicer že petnajst let formalno upokojen, vendar mu, kljub dvakratnemu infarktu, ki mu ni prizanesel, le da se mu tudi on ne da, počitek ne pride na misel. Vsa ta leta je dejaven v krajevni skupnosti, v splošni ljudski obrambi, v zvezi rezervnih starešin, v vrstah prekomorcev-letalcev, v občini, na Obali. »Samo petnajst dni v teh petnajstih letih od upokojitve sem sem preživel brez vsakršne zadolžitve,« se pohvali... ali pograja, kdove. Kakorkoli že, po upokojitvi se je odločil za »stalno bivališ-

če« tu v piranski občini, v Luciji, kjer si je postavil dom in kjer je, preprosto povedano, rad.

Ker ve, da je živeti vredno. Malokdo s takšnim spominom, kot je njegov. Prav lahko bi se bilo zgodilo, da bi nesreč, ki jo je doživel med enim svojih poletov, ko se je zaradi dotrajnosti materiala zlomila glavna gred in se je letalo vnelo, a je, popečen in krepko pretresen, z njim vendarle pristal na koščku kopnega sredi poplavljenih polj – in preživel. Moja pripomba o njegovem drugem rojstvu je bila pravzaprav čisto odveč.

Kaj pa – letalski podmladek?

Alojz Dekleva se z »novačenjem« za vojaške poklice, še posebej za letalske šole, ukvarja takorekoč »službeno«. Vendar nima kdove kako dobrih občutkov. »Do nedavnega«, pravi, »je bilo med slovenskimi fanti, ki sicer niso navdušeni za poklicno vojaško suknjo, še kar precej interesentov za letalstvo in mornarico. V zadnjem času pa je tudi to uplahnilo. Komanda našega vojnega letalstva spodbuja propagando v ta namen in tudi sam pomagam, kolikor je v moji moči, s pogostimi predavanji po šolah in na druge načine, a brez pravega učinka.« Eden razlogov je tudi v tem, da učitelji dandanes nimajo niti prave predstave o vsebini in vrednosti vojaškega poklica niti ustreznega odnosa. »Včasih je bilo glede tega precej drugače,« zatrdi, »zart v trezni, vendar ne jezni in tudi ne nestrpni premislek o stvarih, kakršne v teh časih pač so, in v isti sapi – vsemu navkljub – v obilico obveznosti, ki ga, prekaljenega vojaka, čakajo danes in jutri in vse te dni.«

Alojz Dekleva ostaja zvest sebi in poti, na katero se je podal in jo častno prehodil. Pot pa seveda še ni končana.

Viktor Konjar

Snidenje v Beli krajini

V Črnomlju so se srečali partizanski kurirji in medvojni aktivisti. S tem so, skupaj s tamkajšnjimi domačini – sodelavci NOB, obeležili 45-letno ustanovitve enot za zveze, šol, tečajev in partizanskih radijskih delavnic pri glavnem štabu NOV in POS ter delovanja radia OF na osvobojenem ozemlju.

Na stavbi, kjer je od 1944 do 1945 deloval radio OF, so odkrili spominsko ploščo. O njegovem delu je govoril Bojan Adamič, eden takratnih sodelavcev. Spominsko obeležje so prav tako odkrili na pročelju zgradbe PTT. Tam je govorila Dragica Rome, nosilka partizanske spomenice. Udeleženci srečanja so se nato zbrali v črnomeljski vojašnici, kjer je o delu vezistov povzel besedo Ivo Pivk, predsednik odbora njihove skupnosti. Opozoril je na veliko pomembnost preloženja v poteku druge svetovne vojne.

V imenu skupnosti kurirjev 4. VDV je govoril Albin Barle-Zoran. Dejavnost skupnosti, je dejal, sloni v glavnem na podoborih, ki delujejo po vsej Sloveniji. Trenutno je ena njihovih nalog priprava fotografskih albumov o odkritjih spominskih obeležij TV postaj. Pripravljajo tudi stenski kolektar, za katerega je skice s poti Štirinajste divizije na Štajersko prispeval Božidar Jakac.

Med izrazitejše in že tradicionalne kurirske dejavnosti sodijo: Roški smučarski tek, kolesarski maraton na Urhu pri Ljubljani, smuk karavanskih kurirjev ter pohod po poteh gorenjskih kurirjev na Mojstrani,

a seveda tudi številna srečanja ob spominskih obeležjih. Ta srečanja niso namenjena le ohranjanju spominov. So hkrati tudi iz-

Bojan Adamič

raz tvornega sodelovanja kurirjev in vezistov s pripadniki JLA, teritorialne obrambe in drugih obrambnovarnostnih struktur.

Drago Miklavec

Aplavz za vojake

Ne glede na zelo slabo vreme se je množične proslave v Tolminu 28. maja udeležilo izjemno veliko ljudi. Proslava ob občinskem prazniku tolminske občine je bila posvečena spominu na množični odhod primorskih fantov v partizane v začetku leta 1943. Kakih dva tisoč borcev in bork je odšlo v brigade na Dolenjsko, drugi so bili razporejeni v novoustanovljene enote na Primorskem.

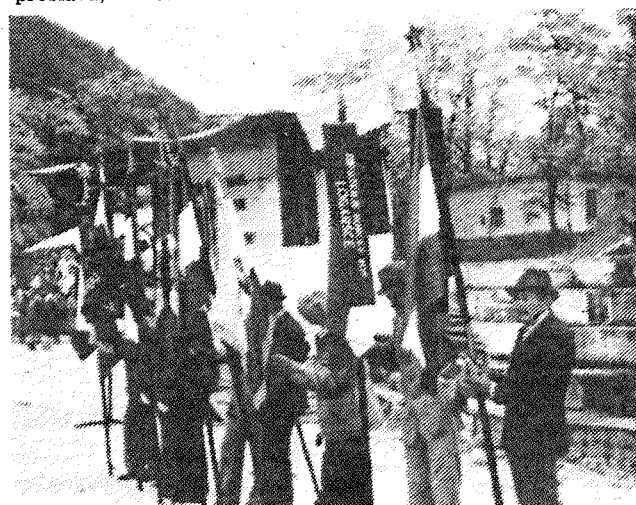
Proslava je bila izredno dobro pripravljena. Organizirali so jo domačini skupaj s pripadniki JLA, ki so sodelovali tudi v programu. Posebej velja omeniti vojaški orkester iz Ljubljane ter pevske zbor Srečko Kosovel iz Ajdovščine. Slavnostni govornik je bil predsednik ZKS Milan Kučan. Ne bom navajal njegovega govora, ki je bil objavljen v vseh sredstvih javnega obveščanja. Omenil je tudi govorice v zvezi s pripravo »vojaškega udara« v Sloveniji. Dejal je, da sta skupščina oziroma predsedstvo SFRJ po potrebi ustanovila posebno komisijo, ki bo raziskala ta primer. Mislim (in takega mnenja je veliko ljudi), da ta potreba že obstaja, kajti ljudje so v precepu in ne vedo, ali naj verjamejo pisanju Mladine in še nekaterih časnikov, ali dokaj meglenemu demantiju, ki ga je dal komite za informiranje. Tudi ostra obsodba

pisanja »nekaterih listov«, kot pravi predsednik predsedstva Raif Dizdarevič, nas ne prepriča, saj se ji ne pridružuje istačasna obsodba tistih peres, ki s svojimi članki že dalj časa ustvarjajo plodna tla za mednarodno nezaupanje in predvsem Slovenijo ter Slovence kar v celoti prikazujejo kot sovražnike SFRJ, v zadnjem času zlasti kot sovražnike JLA.

Prav na to enostranskost obsodb sem pomislil, ko je na stadion v Tolminu, kjer je bila proslava, vkorakal oddelek

pripadnikov JLA in teritorialne obrambe. Udeleženci so prihod naše vojske na stadion pozdravili z aplavzom. Vsi, ki so sedeli, borci in drugi občani, so vstali, kar se je ponovilo tudi, ko so po uradnem delu proslave vojaki odkorakali s stadiona. In prav o teh ljudeh, o pripadnikih tega naroda si upajo nekateri trditi, češ da so sovražniki SFRJ in da napadajo JLA. Ne vem, če je bil kdo od piscev takih sodb o Slovencih prisoten na tej proslavi, a če je bil, upam, da bo odslej drugače ocenjeval odnos Slovencev do JLA in naše skupnosti.

Žarko Žbogar

Zastave enot, ki so bile ustanovljene ali se borile na Severnem Primorskem v času NOB

Zveza tabornikov Slovenije

Z naravo k novemu človeku

»Z naravo k novemu človeku!« Tako pravijo naši taborniki, saj večino svojega programa izvajajo v naravi. To je neomejen prostor, kjer razvijajo telesne in duševne sposobnosti, kjer širijo znanje o naravi, zgodovini in življenju naših ljudi, kjer razvijajo družbene vrednote, kulturo, predvsem pa zdrav način življenja. Zanje je narava splet človeka, družbe in okolja, v katerem živimo, zato so sklenili, da jo bodo varovali še bolj kot doslej; ne le z vzgojo tabornikov, ampak tudi z osveščanjem drugih ljudi in — s konkretnimi akcijami!

»Vzgojiti hočemo pogumnega, samostojnega, močnega, spretnega in dejavnega človeka, ki si bo v okviru svojih sposobnosti upal in se bo hotel boriti za boljše in enakopravnejše odnose med ljudmi, za demokracijo, za razvoj družbe v skladu z naravnim okoljem, za razvoj socialističnega samoupravljanja,« pravijo v Zvezi tabornikov Slovenije.

Zato potrebujejo čim več ljudi, ki bodo pripravljeni

si začrtali smernice za prihodnost.

Taborniki si želijo kritičnih pripomb in hkrati pomoč pri iskanju usmeritev, saj pravijo, da je zadovoljstva s samim seboj dovolj, tako pri taborništvu kot v družbi nasploh. Kako in kam naprej? To je vprašanje, ki ga povsod srečujemo. Ali pa vemo vedno tudi odgovor nanj? Temeljni cilj je jasen. Vedno pa ostaja na poti do cilja prostor za tipanja in

vanjih in raznih drugih oblikah taborniškega življenja. Tako tradicije počasi postajajo del tabornikovega vsakdanjika.

V Zvezi tabornikov Slovenije niso za militarizacijo taborništvu, četudi bi si to nekateri (kakor je slišati) želeli. Toda hkrati se z vso odgovornostjo zavedajo, da je eden temeljnih namenov te organizacije tudi usposabljanje za obrambo domovine. Želijo, da bi se lahko na podlagi poglobljanja v skrivnosti narave in na osnovi znanj ter sposobnosti, ki so za to potrebna, predvsem pa ob spoštovanju soljudi — ob tovarištvu, morali, odgovornosti, medsebojnem zaupanju, skratka, ob vsem tem, kar je zapisano v obljubi — znali tudi v najhujših preizkušnjah braniti tako sebe kot domo-

Ob tej misli kar malo presenečajo ostri napadi na taborniško organizacijo, češ da so med največjimi onesnaževalci okolja. To jim očitajo zlasti v Triglavskem narodnem parku in v občini Radovljica. Stvar nameravajo taborniki temeljito raziskati, ker ne morejo verjeti, da imajo med svojimi člani onesnaževalce. Če je to resnica, so se seveda pripravljene umakniti; če pa ni, potem bodo zahtevali odgovornost tistih, ki blatijo ugled taborništvu.

Toda, to še ni vse. Problem je očitno širši. Zaradi turizma so tabornike že skorajda izrinili z naše obale. Stalnih taborniških prostorov je vse manj, čeprav bi jih že zaradi primerov naravnih nesreč morala imeti vsaka občina.

Taborniški vod je organizirano povezana skupina tabornikov. Vsak član ima svoje mesto in naloge in je za življenje ter delo v vodu sodelovalec. Vodi delujejo v skupinah, družinah, četah. Klubi starejših tabornikov dopolnjujejo odrede. Ti oblikujejo občinske, območne in republiške zveze tabornikov. Zveza tabornikov Slovenije se z drugimi republiškimi in pokrajinskimi zvezami združuje v Zvezo tabornikov Jugoslavije. In tako imamo veliko družino. Že od nekdaj velja, da je v skupnosti moč. Prihodnost zahteva širino. Tega se taborniki še kako zavedajo in zato so sklenili, da si bodo v prihodnje še bolj prizadevali okrepiti sodelovanje in izmenjavo izkušenj tako z jugoslovanskimi taborniki (izvidjaci), kakor tudi s sorodnimi organizacijami zunaj naših meja. Navsezadnje tako zahteva tudi zunanje politična usmerjenost Jugoslavije. (Ali ni zato kar malo smešen zaplet, ko so nekateri tovariši »izvidjaci« protestirali, ker se je skupina slovenskih tabornikov udeležila Jamboreja v Avstriji? Pa se je pred tem predsedstvo ZTJ enotno zavzelo za sodelovanje s svetovno skavtsko organizacijo; ne za vključitev vanjo!) Hkrati so jim očitali, da so pripravili na drugi strani meje pogovor s predstavniki Slovenske kulturno-gospodarske zveze in s predstavniki Rodu Modrega vala, torej z enotami ZTS, na katero je Zveza še posebej ponosna

Ob volilni konferenci

Taborniki priznavamo le znanje in dober zgled!

Skupščine običajno pomenijo določeno prelomnico v delu organizacije — poleg, seveda, inventure dogodkov, stanja, načrtovanja za delo v prihodnje... V taborniški organizaciji je morda malce drugače. Osnovne enote — vodi delajo, ne glede na to, kako delujejo odredi, občinske, republiške ali zvezne strukture. In v tem je gotovo posebna moč sistema dela v organizaciji.

Vodov sistem dela omogoča vsakemu članu neposredno vplivati na razvoj organizacije. Omogočena je široka demokracija, ki so jo spoznali že predvojni gozdovniki, ki so tudi ob tabornih ognjih samoupravljali in delegirali svoje zaslužne člane v višja organizacijska telesa. Torej v tem pogledu delo organizacije ni sporno. Tudi številna tekmovanja (orientacijska, športna, mnogoboji, kulturna in druga srečanja, spoznavanje narave na sprehodih, izletih, pohodih, taborenjih, bivakih in raziskovalnih podvigih) potekajo ne glede na delo občinskih, republiških ali zveznih posegov.

Slovenski taborniki ugotavljajo, da so izgubili podrobnejši vpogled v delo osnovnih enot — odredov, ker so premalo povezani z njimi. Tako beležijo manjše redno število enot in akcij, kot jih dejansko je. Te pa spet zanemarijo statistiko: ne beležijo vsake aktivnosti, ne pošiljajo vedno poročil republiškim telesom, ne vzamejo si časa za administriranje in podobno. Prosti čas, ki ga v tej ljubiteljski organizaciji posamezniki odmerjajo delu z otroki in mladino, posvečajo neposrednemu delu s članstvom. Papirnata vojna, ki zahteva številna poročila, zbiranje podatkov o delu vsake celice taborništvu, tekoče spremljanje administrativnih ukrepov glede poslovanja (blagajniki, gospodarji, tajniki) pa bi zahtevalo precej zagnano delo ne le enega ali dveh posameznikov, pač pa kar množice usposobljenih oseb, ki se spoznajo na zahteve SDK, Uradni list, pa še kaj zraven. Seveda vse brezplačno.

Podobno je s članarino. Res je, da je članarina znak pripadnosti organizaciji in ne bi smelo biti sporno plačati ali ne prispevka za delo organizacije. Je pa to resen problem predvsem pri mlajših, ki se ne zavedajo vsebinskega pomena članarine — ne poznajo še pojma pripadnosti. Ta zavest se pojavi šele po daljšem obdobju dela v organizaciji. To velja za vsako društvo. Za starejše članarina nikdar ni bila sporna, saj so razumeli pomen tega prispevka. Zadnja leta pa se dogaja, da v organizacijah že računajo, kaj bodo dobili za članarino. Še pred kratkim so imeli taborniki in ostala društva popuste na prevozi, ko so potovali po domovini, poglobljali in širili so bratstvo in enot-

nost med jugoslovanskimi narodi in narodnostmi. Vrsto let pa imajo take ugodnosti vse republike in pokrajine v SFRJ, razen SR Slovenije. Zato nekateri ne vidijo več pomena plačevanja članarine. Na tekmovanjih se mora tekmovalca izkazati s potrdilom o plačani članarini v taborniški izkaznici, sicer ne more tekmovati. To pa je edina »moč« plačane članarine. Nekaj podobnega je, če enota ali posameznik kandidira za neko priznanje organizacije.

25.000 in več tabornikov v Sloveniji ni tako skromna številka, saj gre praktično za prek 150.000-članski kolektiv, ki je spoznal taborništvu. In če to statistično pomnožimo s štiri, kolikor naj bi šlo članstva skozi taborniške vode, prištevamo pa še prijatelje organizacije, dobimo slab milijon Slovencev, ki so spoznali taborniško misel. Taborniška organizacija je tipično kadrovska, saj je vsak član voda zadolžen za določeno nalogo. In le od vodnika je odvisno, kako bo razvijal sposobnosti članstva. Torej gre za pomemben kadrovskega potencial, ki pa gotovo ni izkoriščen, saj še vedno živi v klasični gozdovniški skromnosti, odmaknjen od nekaterih družbenih dejstev, ki zahtevajo drugačen pristop.

V tem pa tudi vidim pomankljivosti pri delu občinskih, republiških in zveznih teles, ki niso sposobna zagotoviti članstvu ustrezne materialne osnove za delo, sistemskih rešitev sofinanciranja dejavnosti, sistemskih vključitev v posamezne druge skupnosti, ko gre za širše družbeno verificirane dejavnosti in se zadovoljujemo z drobtinami. Kmalu bomo stari 40 let, pa še nimamo svojih prostorov, na katere bi bili ponosni in v katerih npr. bi lahko potekale celoletne oblike vzgoje kadrov (posveti mentorjev, vodniški tečaji in podobno)!

Organizacija je v bistvu napredna in je korak pred časom, v katerem deluje. Današnja pa ne dokazuje tega. Preveč je pristala na zastoj v celotnem družbenem dogajanju. Ne išče novih poti. Ne dokazuje uresničevanja zamisli, ki jih je zapisala v taborniške zakone, obljubo in prisego ter v druge dokumente.

Zato je ta skupščina za bodoče voditelje organizacije gotovo poseben izziv in predstavlja izredno težko in zahtevno nalogo, če bodo hoteli uresničiti le delček zastavljenega programa.

Prav v tem pa je tudi čar taborniške organizacije. Za tiste, ki menijo, da še živijo in delajo po taborniško.

Tone Simončič

En sam pogled na te platnene strehe v polkrogu pove, kdo tu stanuje

delati v taborniški organizaciji ali kako drugače sodelovati z njo, in zato vzgoji kadrov namenja še posebno skrb. Odredi, občinske in območne zveze skrbe predvsem za vzgojo vodnikov, medtem ko republiška zveza z bohinjsko Gozdno šolo skrbi za višje organizacijske kadre, specialiste in inštruktorje. Posebna oblika usposabljanja kadrov bo še naprej usposabljanje taborniških mentorjev na pedagoških vikendih šolah in delo z mentorji nasploh. Organizirali in so-

iskanja novega, sodobnega, časa in generaciji primerne- ga, če hočete tudi — prostor za kresanja mnenj in poskusov. Kaj hočejo novega taborniki? Morda jim kdo očita odbranaštvo starega ali pomanjkanje novih idej, toda dejstvo je, da ob spletu mladostne zagnanosti in izkušenj starejših ostajajo pri temeljnih izročilih slovenskih tabornikov. Ta pa izhajajo še iz skavtov in gozdovnikov, predvsem tistih, ki so svoje znanje in napredne poglede dokazali v narodnoosvobodilnem boju.

vino. Kajti še takšna junastva, če ne znamo trezno misliti, in še tolikšne žrtve, če so vzroki zanje v neznanju in brezglavosti, ne morejo biti prispevek k obrambi. Lahko rečemo, da so taborniki že velikokrat dokazali, da so sposobni za spopade s težkimi razmerami in da imajo dovolj čuta za stiske in težave soljudi.

Še vedno nismo našli odgovora na vprašanje, kaj novega hočejo (ali pa nočejo) taborniki. Kako v novem ča-

Posnetek je z 8. zleta tabornikov. Po štorklji, ki so ji postavili gnezdo kar v svojem taboru, lahko sklepamo, da so prišli iz Prekmurja

su, ki ga doživljamo in ga še bomo, morda potrebujejo nov taborniški program, takšen, ki bo vabljen, predvsem pa prilagojen mladim ob vstopu v 21. stoletje.

Zavedajo se nujnosti, da odprejo vrata vsem dobrim pobudam in novostim, ki jih prinaša čas in mladostna misel. Tako uvajajo nekatere nove aktivnosti in veščine, zlasti pa krepijo odnos do čiste narave, posebej še v okviru ekoloških izvidnic.

zaradi njene dejavnosti med mladimi Slovenci v Italiji.

Pošteni, razmišljajoči in delovni ljudje. Takšni naj bi bili po taborniško vsi. Kajti ob vseh težavah, ki nas pestijo, se moramo zavedati, da ne gre le za krizo gospodarjenja, temveč za krizo naše morale. In tu je tisti kamenček, ki ga lahko primakne Zveza tabornikov v skupnih prizadevanjih, da se izkopljemo iz zagat.

Živa Drole

10. zlet ZTS v Medvodah

Izvedeli smo, da bo jubilejni — 10. zlet ZTS blizu Zbiljskega jezera v Medvodah, in sicer od 1. julija do 10. julija 1989. Zlet bo imel medrepubliški in meddržavni obseg, saj bodo povabljeni tudi zamejski taborniki in skavti. Gmotne razmere ne smejo biti izgovor za neudeležbo. Taboreči odredi se bodo že letos pripravljali na zlet, in sicer na letnih, potem pa še na zimovalnih taborih.

Klasične taborniške aktivnosti se bodo prepletale s sodobnimi. Načrtujejo tudi prikaz specializiranih dejavnosti (npr. jadrnanje na Zbiljskem jezeru). Veliko pozornosti bodo namenili taborniški kulturi, družabnim in tekmovalnim srečanjem, ki seveda ne bodo prisilna. Medse bodo povabili tudi sovražnike zletov oziroma tako imenovane »zletomrzneže«. Skratka, želijo množičnost, prijateljsko ozračje, po pisanih in nepisanih taborniških zakonih, saj je zlet skupna manifestacija mladosti taborniške organizacije.

delovali bodo na posvetovanjih in pripravljali strokovno taborniško literaturo. Tako so sklenili delegati na 10. seji RK ZTS, ki je bila sredi aprila v Kranju. Pa še o marsičem drugem so se pogovorili, preresetali predvsem zadnji dve leti prehojene poti in

Tradicije NOB so stalnica taborniškega programa. Vpletene so v celovito delovanje taborniške organizacije. Ne govorijo veliko o njih, pač pa jih kar se da pristno doživljajo na pohodih, izletih, ob tabornih ognjih, bivakiranjih, taborjenjih, zimo-

Konec tridesetletnega mrtvila?

Sovjetsko-kitajska normalizacija

Združene države Amerike in Sovjetska zveza so kitajske funkcionarje v Pekingu informirale o četrtem vrhunskem sestanku voditeljev vesil Reagana in Gorbačova v Moskvi. S sovjetske strani je to storil namestnik zunanjega ministra Igor Rogačov, z ameriške pa veleposlanik v Pekingu Edward Rowny. Na podoben način sta vesili obvestili Kitajsko tudi po tretjem srečanju v Washingtonu. Očitno ne gre le za vljudnostno gesto in ohranjanje tradicije; v marsičem se, vsaj s sovjetske strani, zrcalijo prvine nove miselnosti in nove zasnove miru in vojne.

Mihail Gorbačov se je namreč že pred časom zavzel za zamenjavo leninistične opredelitve dvopolnega sveta s koncepcijo sveta kot celote. Kar zadeva dvostranske odnose med Moskvo in Pekingom, pa to še ne pomeni, da se bodo odnosi dveh največjih socialističnih držav čez noč tudi spremenili, čeprav so v teku sklepne priprave na nov krog pogajanj o sovjetsko-kitajski normalizaciji odnosov, ki naj bi se začel 13. junija v Moskvi.

V prizadevanjih za premostitev ovir, ki trajajo že vrsto let, sta Kitajska in Sovjetska zveza na splošno sicer ustvarili določen napredek in v dobršni meri izboljšali od-

ceptom varnosti«, v nekaterih kitajskih strateških študijah pa na primer omenjajo, da je SZ v preteklosti kot temelj svojih akcij jemala »ofenzivno strategijo«. Navajajo tudi dejstvo, da se SZ ni mogla izogniti vseskozi navzoči težnji za vojaško premoč nad ZDA, zdaj pa naj bi v Moskvi prevladalo mnenje, da nobena izmed vesil ne more uresničiti strateške nadvlade.

Nova strategija

Izboljšanje odnosov s Pekingom je sestavni del aktivne zunanje-politične strategije sovjetskega generalnega sekretarja, zlasti t. i. azijske

Popuščanje napetosti z ZDA (in skladno s tem tudi prizadevanja za zmanjševanje jedrskega in konvencionalnega orožja) ostaja seveda prednostna naloga sovjetske zunanje politike. Kljub temu pa drži, da sovjetska politika do Azije in do pacifiškega območja prav tako ostaja privilegirana domena »novega mišljenja«. Skladno s tem se zdi, da ima pomembno mesto v takšni usmeritvi zlasti Kitajska. Čeprav je uradni Peking kot predpogoj na morebiten sovjetsko-kitajski vrh vseskozi ponavljal odpravljanje treh pglavitnih ovir na ozki brvi, na kateri sta se doslej srečevali SZ in Kitajska, (sovjetskega umika iz Afganistana, umika vietnamskih čet iz Kampučije in sovjetskega umika s skupne kitajsko-sovjetske (mongolske) meje), pa je pravo možnost srečanja Peking doslej držal odprto.

Sovjetsko vodstvo, zlasti pa generalni sekretar M. Gorbačov, po temeljitem za-

bolj konkretno akcijo, odprava tega regionalnega vprašanja pa utegne po besedah M. Gorbačova imeti univerzalen značaj, saj bi postopoma omilila številna druga krizna žarišča.

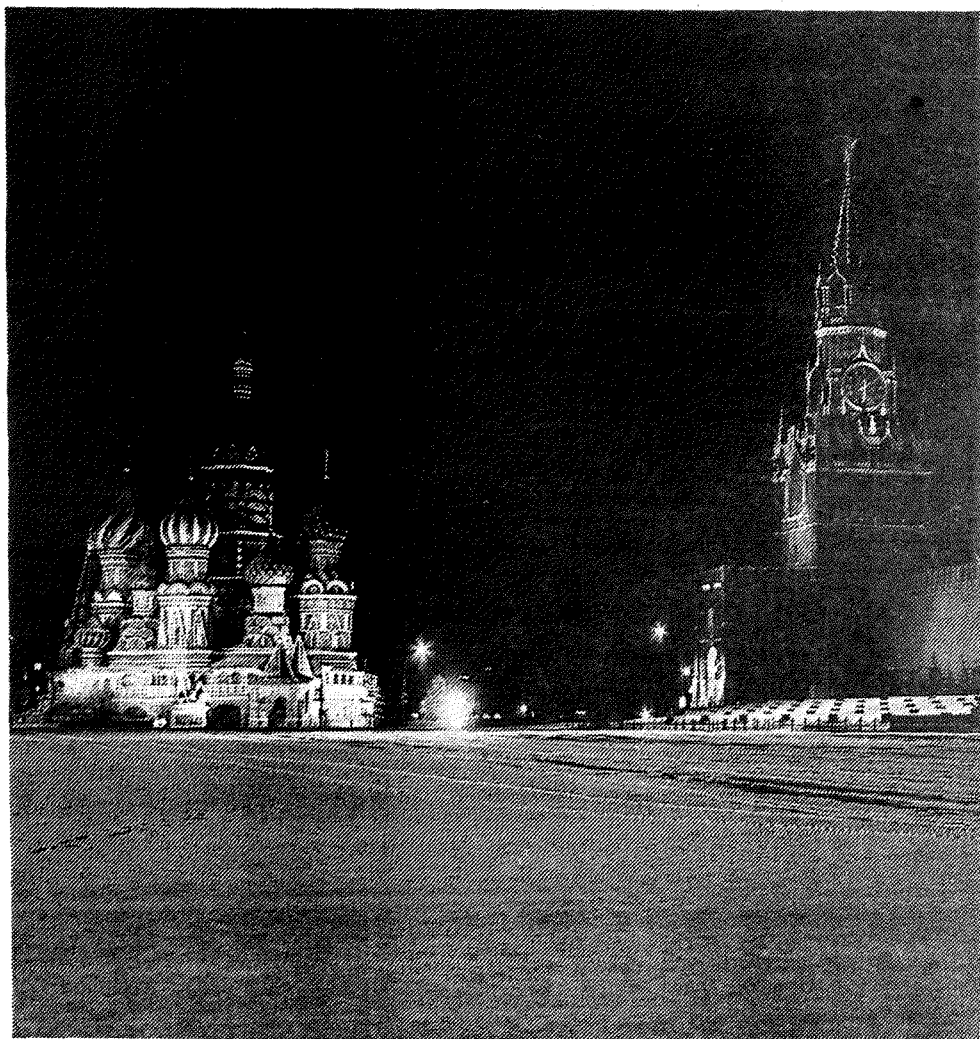
Skupne opredelitve

Pomemben element procesa normalizacije odnosov med Kitajsko in SZ je nedvomno tudi proces začetih reform znotraj posamičnih socialističnih sistemov, čeprav ne v eni ne drugi ne gre brez nemajhnih težav. Sovjetski partijski voditelj je doslej praviloma poskusil poudariti nekatere načelne, vsaj na videz skupne, opredelitve obeh držav. Obe državi namreč po njegovem mnenju poudarjata, da utegnem boj za mir v svetu olajšati reformna prizadevanja, obe državi nasprotujeta »Reaganovi vojni zvezd«, obe pa vsaj verbalno poudarjata, da nobena od njiju ne bi prva segla po jedrski oborožitvi. M. Gorbačov je kot prvi sovjetski voditelj doslej dovolil možnost za pogajanja o razmejnitveni črti na rekah Amur in Usuri.

Kljub temu, da se dvostranski odnosi izboljšujejo in kljub temu, da prihaja do političnega in ideološkega približevanja pa vendarle odnosi še niso takšni, kot so bili na primer v obdobju med letom 1949 in 1956. Ena stran je namreč dokončno spremenjena: Kitajska namreč ne bo nikoli več brez-pogojni sovjetski zaveznik, temveč zgolj partner, pa čeprav privilegirani. Zaenkrat znaša vrednost blagovne menjave med državama okrog 2,5 milijarde dolarjev, z malo pompa pa so nedavno napovedali tudi obnovo maloobmejnega prometa kitajskega območja Sinkjang s SZ.

Pragmatični in s političnim realizmom prežeti kitajski voditelji seveda ne pričakujejo, da bo Sovjetska zveza vse tri ovire odstranila na mah; dovolj zgovorna pa je ena novejših izjav arhitekta kitajskih reform Deng Xiaopinga, da se je namreč pripravljen sestati z Gorbačovom, bodisi v Sovjetski zvezi bodisi zunaj nje, če bi Moskva Vietnam spodbudila k umiku iz Kampučije. Čeprav ni pričakovati nenadne otoplitve med največjima socialističnima državama, je dovolj zgovorno že dejstvo, da zunanje-politični dinamizem na obeh straneh spodbija več kot tridesetletno mrtvilo. Po zdaj že četrtem srečanju Reagana in Gorbačova morda ni več nestvarno pričakovati tudi kitajsko-sovjetskega vrhunškega sestanka. Od tega pa utegnejo imeti koristi tudi drugi udeleženci v nujnem procesu socialistične prenove.

Miha Lamprecht

nose, čeprav v kitajskih krogih še vedno načelno poudarjajo, da »v političnih odnosih ni bil dosežen vsebinski napredek.« Prav tako pa drži, da imajo v Pekingu vendarle spremenjen pristop do velike severne sosedice. Poudarjajo namreč, da je SZ svojo »vojno politiko« pričela prilagajati »novim kon-

politike, ki jo je Gorbačov prvič javno izrazil leta 1986 v Vladivostoku, ko je tudi predlagal sestanek s kitajskim voditeljem Deng Xiaopingom. Istega leta je med obiskom v Indiji med drugim dejal, da imata mir v Evropi in mir v Aziji za sovjetsko zunanjo politiko enak pomen.

suku od preživele »brežnjevske doktrine« poskuša ubesiti iz slepe ulice in odpraviti dosedanje ovire. Z novimi pobudami želi Kitajski potemtakem dati takšna jamstva, ki jih je kitajska avtoriteta Deng zameval že pred desetimi leti. Napovedan odhod sovjetskih čet iz Afganistana predstavlja doslej naj-

Skupen boj še vedno traja

Vezi med Vsedržavnim združenjem partizanov Italije (ANPI) in ZZB NOV

Sodelovanje med prijateljskima organizacijama ima svoje korenine še v predvojnem obdobju, ko so sodelovali slovenski, hrvaški in italijanski protifašisti. Že takrat so naši preganjani rojaki uživali naklonost in konkretno pomoč italijanskih tovarišev. Vstaja pri nas se je leta 1941 kmalu razširila vse do slovenske Benečije. Takrat se je sodelovanje z naprednimi, demokratičnimi in antifašističnimi silami še poglobilo, posebno še po padcu fašizma in kapitulaciji Italije.

Slovenski in italijanski partizani so se skupaj borili proti nemškemu okupatorju in kvislinskih enotam na ozemlju Slovenije in pokrajinah dežele Furlanije-Juljske krajine. Takrat v tem skupnem boju proti nacifašizmu nismo postavljali v ospredje vprašanje bodočih državnih meja, čeprav smo vsi Slovenci hoteli uresničiti sklepe SNOS-a o priključitvi Istre in slovenskega Primorja.

Po vojni (do sklenitve mirovne pogodbe z Italijo leta 1947 in memorandumu o soglasju o rešitvi tržaškega vprašanja leta 1945) nismo hoteli biti drobiž za poračune med velikimi silami, ampak smo se zavzemali za samoodlobo naroda. V tistem času je skupen boj proti nacifašizmu, boj za naprednejšo in demokratično družbeno ureditev še okrepil prijateljstvo in sodelovanje. Na teh temeljih je bilo vzpostavljeno sodelovanje med partizani obeh držav. Žal je to sodelovanje skalila Resolucija IB, ki je zadala težak udarec bratstvu in sodelovanju, ne toliko skupaj živečim narodom, kot pa sodelovanju s KPI na Tržaškem.

Za določen čas je bilo vnešeno nezaupanje med ljudmi, prekinjena so bila nekatera stara tovarištva in bilo je prekinjeno sodelovanje med nekaterimi borci. Ko je ponovno med italijanskimi komunisti in nekaterimi partizani prevladalo spoznanje, da v Jugoslaviji gradimo socializem, je sorazmerno hitro prišlo do obnove sodelovanja med vsemi soborci. Kajti, globoke in neopazne so bile korenine tovarištva, ki so pognale v boj proti nacifašizmu.

Sodelovanje med obema organizacijama je danes zelo razvejano; odvija se posebno med obmejnimi občinami, preko pokrajin dežele Furlanije-Juljske in širše. Organizacije sodelujejo pri skupnih prireditvah, spominskih slavnostih in podobnih akcijah, ki utrjujejo bratstvo in sodelovanje med narodi. Pri tem imata pomembno vlogo italijanska manjšina pri nas in slovenska v Italiji s svojimi partizani.

Iz tega sodelovanja je že pred več kot desetimi leti prišlo do najširšega sodelovanja med številnimi borčevskimi in antifašističnimi organizacijami in žrtvami vojne dežele Furlanije-Juljske krajine in Slovenije, ki sicer pripadajo različnim demokratičnim strankam v obeh sosednjih državah. Kasneje se je to sodelovanje razširilo na znaten del območja Alpe-Jadran. Vsakoletna srečanja organizacij iz avstrijske Koroške in Štajerske in ZZB NOV Hrvaške ter dežele Furlanije-Juljske krajine so veliko pripomogla k širjenju sodelovanja za mir, razorožitev, spoštovanje manjšinskih pravic in sožitje med narodi tudi med povojnimi rodovi.

Med značajem obeh organizacij pa so nekatere razlike, ki pridejo v obmejnih pokrajinah v Italiji bolj do izraza: pri nas priznavamo status borca od aprila 1941. leta, v Italiji od 8. septembra 1943. dalje; pri nas imajo enak status kot borci tudi aktivisti; enakopravnost med Italijani in Slovenci je v Jugoslaviji zagotovljena z Ustavo in zakoni ter v življenjski praksi, v Italiji pa je dokončna in celotna ureditev teh pravic predmet neprestanih obljub in političnih bojov med strankami.

Združenje italijanskih partizanov se zelo prizadeva za enakopravnost Slovencev v Italiji, kar je očitno znotraj same dežele, pa tudi v vseh treh pokrajinah, kjer žive Slovenci. Rezultate poznavanja problematike Slovencev v Italiji in načel italijanske Ustave odražajo tudi sklepi kongresa Vseitalijanskega združenja partizanov iz decembra 1986. Obvezujejo namreč, da se aktivno vključijo v prizadevanja za zakonsko zaščito slovenske manjšine v Italiji. Na zasedanju nacionalnega odbora lani oktobra v Trstu pa so tudi imenovali komisijo, ki na bi pripravila poseben dokument o zaščiti manjšine. Na ta način, čeprav več kot štiri desetletja po vojni, so naši bojni tovariši še vedno na čelu boja za uveljavljanje pravic Slovencev in Italijanov, ki žive v sosednjih državah. Tako delovanje in zavzemanje je zato še vedno lahko za vzgled vsem demokratičnim silam, ki se iskreno zavzemajo za pravice nacionalnih skupnosti.

Jože Gačnik

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■

Alžir: V alžirskem glavnem mestu se je začelo izredno arabsko vrhunsko srečanje, namenjeno obravnavanju razmer in podpori palestinski vstaji na zasedenih arabskih ozemljih. Pobudnik srečanja je Alžirija, ki ocenjuje, da je palestinska vstaja spremenila razmerje sil na Bližnjem vzhodu in odprla stvarne možnosti za pravično in trajno rešitev palestinskega vprašanja. Na srečanju naj bi se voditelji afriških držav in vlad opredelili tudi do ameriške mirovne pobude za rešitev bližnjevzhodnega zapleta.

Ameriški državni sekretar Shultz pa je, kot kaže razočaran nad dejstvom, da arabski voditelji niso podprli ameriškega mirovnega načrta, končal svojo četrto bližnjevzhodno turnejo.

Kabul: Afganistanski predsednik Nadžibulah je izjavil, da

je afganistanska armada sposobna braniti državo pred uporniškimi silami, če ne bo tujega vmešavanja ter da se bodo sovjetske čete umaknile v predvidenem roku. Nadžibulah je na sedežu Združenih narodov obtožil Pakistan, da upornim mudžahedinom omogoča prenos orožja v Afganistan in da bo prisiljen sprejeti ustrezne protiukrepe.

Pretorija: V Južni Afriki se nadaljuje splošna stavka afriških delavcev v znamenje protesta proti sistemu apartheida in nasilne protidelavske zakonodaje v Južni Afriki. Prvi dan stavke, ki sta jo organizirala kongres južnoafriških sindikatov in narodni svet sindikatov, je ohromil delo v rudnikih in tovarnah, zastal pa je tudi železniški in cestni promet v državi.

Opomba uredništva

Gornji članek izpod peresa Jožeta Gačnika, predsednika komisije za mednarodne stike in zamejstvo pri RO ZZB NOV Slovenije, velja brati tudi kot konstruktivni polemičen odgovor na nekatere navedke v reportažnem zapisu, ki je bil objavljen v TV-15 dne 21. aprila 1988 in je opisoval potovanje bazoviškega pevskega zbora vzdolž naše jadranske obale. Omenjeni zapis je prispeval ing. Angel Hafner, kritično repliko nanj, očitno upravičeno, pa smo prejeli od vodstva organizacije ANPI-VZPI.

Podrobneje bomo o tej zadevi spregovorili v naslednji številki našega glasila.

Ob športnem prvenstvu ljubljanskega armadnega območja

Najboljši so bili gostitelji

Prejšnji teden je v Mariboru potekalo dvainštirideseto športno prvenstvo ljubljanskega armadnega območja. Več kot osemsto vojakov in starešin, ki so bili razdeljeni v ekipe Ajdovščine, Kranja, Ljubljane, Postojne, Vrhnike, Graničarja, Novega mesta in Maribora, je merilo moči v sedmih športnih panogah. Največ uspeha so imeli pripadniki ekipe Maribora. V skupnem seštevku so prevzeli vodstvo po treh tekmovalnih dnevih, ko so končali tekmovalništvo v strelstvu, plavanju in vojaškem mnogoboju. Tudi zadnji dan, ko so bila na vrsti atletika in zadnja srečanja v rokometu, odbojki in košarki, ga niso izpustili iz roke.

Kje je vzrok za zmago Maribora? Odgovor je na dlani, čeprav so Mariborčani zasedli prvi mesti samo v odbojki in plavanju, so imeli najbolj izenačeno ekipo. Od drugega do osmega mesta pa so se ekipe uvrstile tako: Ljubljana, Ajdovščina, Kranj, Postojna, Vrhnika, Graničar in Novo mesto.

Za športna prvenstva posameznih armadnih območij lahko rečemo, da so samo nekakšen vrh celotnega športnega življenja v enotah JLA. Tako so tudi pred letošnjim športnim prvenstvom ljubljanskega armadnega območja po vseh enotah in garnizijah potekala športna tekmovanja, na katerih je sodelovalo več kot devetdeset odstotkov vojakov in starešin. Po tem podatku lahko sodimo, da je šport pomemben del življenja in dela pripadnikov naše armade. Šport in telesna vadba imata namen vojaka pripraviti za premagovanje vseh naporov, ki jih prinaša življenje v armadi, in ga po

napornem urjenju sprostiti. Ob urjenju in ukvarjanju s športom naj bi vsak vojak pridobil višjo stopnjo telesne pripravljenosti, postal naj bi bolj vzdržljiv, hitrejši, močnejši in postal naj bi bolj spreten.

Pri tem pa ne smemo pozabiti še enega pomembnega poslanstva športa v JLA, in sicer naj bi navajal vojake k redni telesni vadbi, tistim pa, ki to že delajo, da to svojo dejavnost samo nadaljujejo.

Med prvenstvom v Mariboru smo se pogovarjali z nekaterimi tekmovalci o pripravah njihovih ekip, kako so se pripravljali in koliko časa so trajale priprave.

Matjaž Madon, iz ekipe Graničarja, sicer košarkar Mineral Slovana iz Ljubljane: »Naša ekipa je vadila štirinajst dni. Na pripravah se nas je zbralo petintrideset košarkarjev in ob koncu so določili ekipo dvanajstih. Z igro nisem preveč zadovoljen, saj nismo imeli pravih centrov. Zato je šesto mesto tisto, ki si ga naše ekipa zasluži. S svojo igro sem delno zadovoljen, saj sem med prvimi tremi strelci. Sicer pa je bila organizacija prvenstva odlična, hrana je bila enkratna, srečal pa sem tudi nekaj prijateljev, ki igrajo v drugih ekipah. Zvečer smo imeli prireditve, kjer smo se družili med seboj, tako da sem dobil nekaj novih prijateljev, in utrdil stara znanstva. Mislim, da mi bo mesec, ki sem ga prebil na pripravah in prvenstvu, ostal v spominu, kot najlepši del vojaškega roka.«

»Z rezultatom na tekmovalni nistem zadovoljen,« je pripovedoval **Šadi Rafmani** iz ekipe Maribora, ki je tekmoval v vojaškem mnogoboju. »Najboljša rezultata sem dosegel v metu bombe in ovirah, najslabšega pa v plezanju po vrvi. Za tekmovalništvo v mnogoboju sem

Matjaž Madon

Šadi Rafmani

Milenko Radonić

se odločil slučajno. Moj tovariš iz enote me je nagovoril, da sva skupaj začela vaditi, na prvem izbirnem tekmovalni je on, na žalost izpadel, sem pa sem se uvrstil naprej. Tekmovalništvo smo imeli na ravni naše enote, in kasneje na ravni garnizije. Tudi tam sem se dobro odrezal in sem se uvrstil v ekipo za prvenstvo našega armadnega območja. Imeli smo deset dni skupnih priprav, ki jih je vodil eden izmed starešin. Vsak dan smo se dvakrat dobili na stezi in delali. Če pogledate rezultate, boste videli, da dosegajo starešine boljše rezultate, kot mi-vojaki. Vzrok je v tem, da za mnogoboj potrebujete določene izkušnje, ki pa jih ne moreš dobiti v nekaj mesecih, ampak v nekaj letih, in v tem je njihova prednost.«

Milenko Radonić, atlet iz ekipe Vrhnike: »V Proleterju iz Zrenjanina treniram tek na kratke proge. Moji progi sta sto in dvesto metrov, tu na prvenstvu pa sem moral zaradi potreb ekipe teči v štafeti 4X400 m. Na prvenstvo smo se pripravljali petindvajset dni, vendar nismo bili oproščeni rednih vojaških obveznosti, kot sta požarstvo in redarstvo. Naši treningi so bili razdeljeni v tri dele. Prvi del je bilo ogrevanje, drugi je bilo pridobivanje telesne moči, tretji del pa je bil namenjen tehniki. Z deležem atletske ekipe nisem zadovoljen. Razlog za to je v tem da so nekateri tekmovalci premalo resno vzeli to prvenstvo in bi morali pokazati bistveno več. Kateri so tisti, se je videlo že na pripravah. Sicer pa je bila or-

ganizacija prvenstvo zelo dobra, hrana je bila odlična, prav tako tudi prostori, kjer smo spali. Presenečen sem bil nad objektivnostjo sodnikov, ki ponavadi vedno sodijo v korist gostiteljev. Veliko stikov smo imeli s tekmovalci iz drugih ekip, pogrešal pa sem stike z mladimi iz Maribora in drugih krajev Štajerske. Na prihodnjih tekmovalni bi se jim morali bolj posvetiti.«

Mesto ob Dravi je torej pet dni gostilo najboljše športnike-vojake iz ljubljanskega armadnega območja. Njegovi prebivalci so se pokazali za dobre gostitelje, kar je v sklepnem govoru poudaril tudi poveljnik ljubljanskega armadnega območja generalpodpolkovnik Svetozar Višnjič.

B. K.

Italijanske pokojnine

Po čem zaudarja Judežev denar?

Proti koncu 2. svetovne vojne se je zaradi tolikšnih krivic, storjenih posameznikom in narodom, zaradi vojnih zločinov in trpljenja oblikovala prisega, da bodo živi izterjali pravico za mrtve. Ta prisega je pred časom postala aktualna v enem delu Hercegovine, kjer 137 prebivalcev — starcev majhne občine Ljubuški zahteva od nekdanjega okupatorja — Italijanov pokojnino za sodelovanje v njegovih pomožnih enotah.

Tistih 137 moških prebivalcev občine dokazuje, da so bili pripadniki italijanske prostovoljne protikomunistične milice MVAC (znane tudi v takimenovani Ljubljanski pokrajini), prej pa so štiri desetletja skrbno skrivali svoje nečedno službovanje okupatorju. Po Ljubuškem se je nekako razširil glas, da italijanska vlada izplačuje pokojnine tudi pripadnikom MVAC (Milizia Volontario Anticomunista), pojavili pa so se tudi dvojezični vprašalniki. 137 obrazcev s številnimi vprašanji je že izpolnjenih. Največ so jih podpisali tisti iz Ljubuškega, nekaj pa jih je prišlo na naslov socialnega zavarovanja v Mostarju tudi iz občin Čapljina, Čitluk, Duvno in še nekaterih občin.

Že lani so prišle prve vloge za priznanje italijanske pokojnine. »Žal je res tisto, kar ljudje govorijo,« je dejal predsednik občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV v Ljubuškem Tadija Galić. »Nismo bili ravnodušni ob tem, kaj se je dogajalo, zahtevali smo pojasnila pri višjih organih, pa ga nismo dobili. Iz Mostarja so samo poslali seznam tistih, ki so poslali podatke o pripadnosti sovrzni formaciji in zahtevali plačilo za svojo izdajo! Presenetilo nas je,« je še poudaril Tadija Galić, »da so med njimi tudi takšni, ki

veljajo za naše tovariše. Nekateri imajo celo urejen borčevski status v enotah NOV!«

V občinskem odboru ZZB NOV v Ljubuškem so večkrat razpravljali o italijanskih pokojninah in o tistih, ki jih terjajo. Eden med njimi je Luka Rašić iz Dola s priznanim statusom borca NOV od marca 1943., bil pa je tudi v okupatorjevi službi. To je zamolčal. Kot pripadnik MVAC se je bojeval vse do 9. septembra 1943. Pojasniti je treba, kako se je lahko obenem vojskoval na dveh straneh.

Pripadniki fašističnih enot

Ne vedo, od kje je prišla pobuda za to novo uvrščanje — na sovrznikovo stran, pa čeprav zdaj brez orožja v rokah. Najverjetneje se je nekdo zmotil ali pa nalašč napačno razložil konvencijo med Jugoslavo in Italijo o upokojenskih pravicah državljanov dveh držav.

Tadija Galić pravi, da na temelju konvencije lahko uveljavljajo pravico do italijanske pokojnine tisti naši ljudje z območja bivše kraljevine Italije, ki je pred 2. svetovno vojno pripadalo Italiji — nekateri deli našega Primorja. Gre za mobilizacijo v italijansko okupatorsko vojsko. »Celo Italijani sami, vsaj tako sem

obveščen,« je dodal Galić, »ne govorijo radi o sodelovanju v fašističnih enotah. MVAC pa je bila enota takšnega značaja! Osebo vem, da redne italijanske enote niso rade sodelovale z MVAC, prej bi lahko rekli, da so se je sramovale. Ta specialna enota je bila v bistvu podaljšana roka fašistov. Sicer pa Ljubuški nikoli ni bilo italijansko, razen v letih prisilne okupacije.«

O možnosti, da bi Italija izplačevala pokojnine pripadnikom MVAC, so se začele širiti govorice po Ljubuškem in okolici sredi lanskega leta. Kmalu nato so se pojavili omenjeni vprašalniki in hrvaščini, vendar so jih — ker jih je bilo premalo — začeli razmnoževati na lastno pobudo. Spretni organizatorji so prodajali te obrazce po 10 do 20 tisoč dinarjev, ljubuški odvetniki pa so, povezani s prevajalci, spretno prodajali in še prodajajo »strokovno pomoč« zainteresiranim.

In kakšna so ta vprašanja, na katera morajo odgovoriti prosilci? Vpisati morajo, ali so bili ujeti, ranjeni, obsojeni ali odlikovani. Že to navaja na razmišljanje o protikomunističnem boju. Lahko bi celo rekli, da prosilcem obljubljajo pokojnino v sorazmerju s poslušnostjo pri opravljanju nalog, ki so jih imeli kot pripadniki MVAC.

Mimo dejstev ne gre več

Kakor je aprila letos zapisal zagrebški Vjesnik, je »protikomunistična milica« delovala v Ljubuškem od začetka leta 1942, enoto

pa so ustanovili v Crvenem Grmu pri Ljubuškem. Naloga teh »miličnikov« je bila stražiti vasi in jih »čistiti« — preganjati »rdečo nevarnost«, pogosto pa so bili predhodnica italijanskih napadov. Nosili so italijanske uniforme, na glavi pa so nosili dalmatinske kape z mrtvaško glavo, kar naj bi sejal strah naokoli.

Menda v Ljubuškem in okolici niso zagrešili zločinov, pomnijo pa jih v Severni Dalmaciji. Leta 1943. so se pripadniki MVAC razšli po četniških in ustaških enotah. Ni torej prese- netljivo, če vodstva družbenopolitičnih organizacij in borci poudarjajo, da je nesprejemljivo ignoriranje dejstva, da je med njimi več kakor 100 takšnih, ki zahtevajo pokojnino za sodelovanje z okupatorjem. To še posebej, ker gre za Ljubuški, iz katerega je odšlo v NOV 1550 borcev, od katerih jih ima 36 Partizansko spomenico. Trije so narodni heroji iz mesteca, ki je imelo pred vojno komaj 2500 prebivalcev. Veliko je bilo tudi internirancev, ilegalcev in žrtev fašističnega nasilja.

Izdajalcev nihče ne mara. V Ljubuškem so se zdaj sami legitimirali in se hočejo še enkrat prodati, tako, kakor so storili že enkrat. Zdaj 70-letni pripadnik MVAC Ivan Herceg iz Prestoga pravi: »Imam čisto vest in mirno dušo. Delal sem tisto, kar so tedaj zahtevali od mene. Ustaši so mobilizirali, moral sem se jim umakniti, partizani pa so bili daleč. Tedaj ni bilo težko izgubiti glave. Varoval sem svojo, vendar pa tudi veliko drugih. Če sem bil italijanski vojak, naj mi torej plačajo. Tudi državi bi prišle prav devize, ki mi gredo. Ni razloga, da bi se kdo čemurkoli čudil...«

Utrinki s strokovnega izleta

3. in 4. junija je ZRVS Ljubljana Center organizirala strokovno ekskurzijo v beograjsko okolico, ki so se je udeležili člani predsedstva občinske konference ZRVS, predsedniki KO ZRVS iz krajevnih skupnosti Centra, med njimi pa sta bila tudi dva udeleženca bitk na Sremski fronti.

V zgodnjih jutranjih urah nas je pot vodila iz Ljubljane najprej do obeležja v spomin na preboj Sremske fronte. Velik spominski park z muzejem v sredini je bil odprt pred dobrim mesecem dni. Na stotine v bron vrezanih imen borcev nemo priča o 172-dnevni bitki.

Naslednji postanek je bil v Nikincih, kjer smo si ogledali razstavo najnovejših dosežkov naše vojaške industrije.

Po kosilu, med potjo proti Novemu Sadu in prijetno domači pokrajini Fruške gore, smo se s predstavniki ZRVS Novi Sad odpeljali na Petrovaradinsko trdnjavo nad mestom. Ta vojaška utrdba s 16 km dolgimi podzemnimi rovi je na vse udeležence naredila veličasten vtis.

Z obiska spomenika sremske fronte — ogled reliefa, na katerem je prikazan bojni položaj.

Po bežnem ogledu Novega Sada smo nadaljevali pot do Zveznega centra za usposabljanje kadrov za SLO v Zemunu. Tako kot povsod na postankih so nas tudi tu zelo gostoljubno sprejeli. Naslednjega dne zjutraj pa so nam starešine in predavatelji Centra prikazali namen in vlogo svoje ustanove in nas navdušili z najmodernejšimi didaktičnimi in tehničnimi pripomočki za pouk.

Cas nas je nenehno priganjal in po ogledu smo pohiteli do letališča Batajnica, kjer so nam na široko odprli vrata. Pokazali so nam letala iz sestave naših oboroženih sil, vključno z najnovejšim MIG 29. Ogledali smo si še letališke objekte, med njimi tudi kontrolni stolp. Kontrolor leta nam je v dogovoru s pilotom helikopterja omogočil ogled letalnih sposobnosti helikopterja Gazele.

V neposredni bližini letališča smo si ogledali zavod Moma Stanojlović, kjer servisirajo in obnavljajo letala, gradbene stroje, tovorna vozila itd. Prikazali so nam videofil, potem pa smo se po kosilu odpeljali do Jasenovca — zloglasnega taborišča smrti. Nepojmljivo razčlovečenje, prikazano na filmu in celoten spominski park sta v zavesti vseh obiskovalcev utrdila misel, da se podobne grozote ne smejo več zgoditi.

Preveč je bilo vtisov, preveč novih spoznanj, da bi jih v skopih besedah lahko strnili. Gostoljubnost, prijaznost vseh gostiteljev in brezhibna organizacija ZRVS Ljubljana-Center nam bodo zares ostali v lepem spominu. Vsi udeleženci strokovne ekskurzije smo si edini, da si takih srečanj še želimo.

Bojan Bartol

Doživetje v ljubljanski Moderni galeriji

Emerik Bernard – Veliki M našega časa

Veliki M za mojstra, ki je desetletja tiho in skromno »praskal« v nekem ljubljanskem podstrešju, odmaknjen od vseh igraric in iger v kulturi in še posebej na takomenovani »slovenski likovni sceni«. Spominjam se bledega obraza s sledovi neprespanih, pregaranih noči, ob mleku in kruhu... To ni patetična zgodba o bohemu. To je pripoved o trmastem vztrajanju in sadovih tega vztrajanja, ki jih lahko tokrat občudujemo v Moderni galeriji.

Emerik Bernard je po letih pripadnik današnje srednje generacije (r. 1937). Končal je ljubljansko srednjo šolo za oblikovanje in nato tukajšnjo likovno akademijo (pri prof. Gabrijelu Stupici). Pri istem je opravil tudi specialko in se v času, ki je že nakazoval današnjo krizo, podal med svobodnjake. Sčasoma je bil, kot mnogi njegovi kolegi, prisiljen poiskati pedagoško službo, in šele od leta 1985 je s svojim znanjem ter sposobnostmi ustrezno umeščen, saj zdaj predava kot docent za risanje in slikanje na Akademiji za likovno umetnost v Ljubljani.

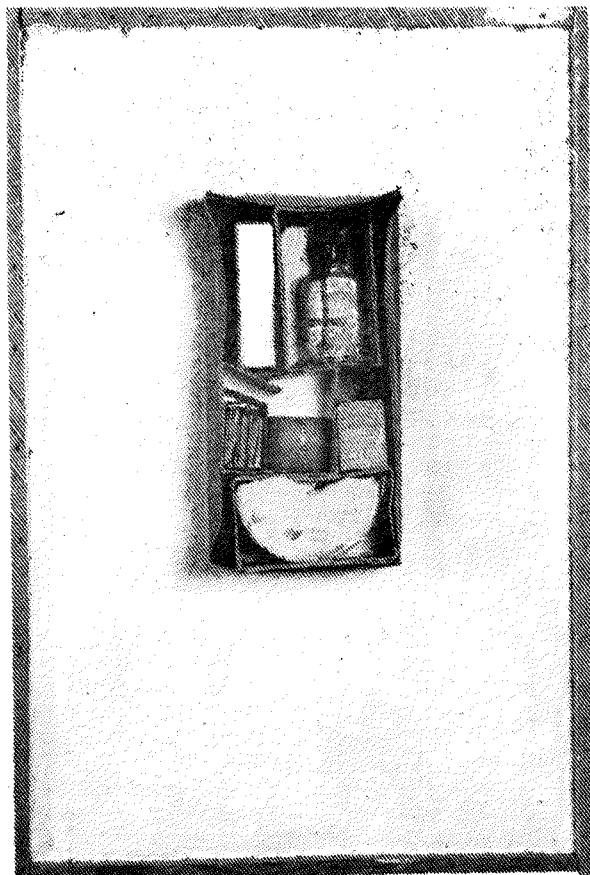
Vse, kar je, kar nas obdaja in kar smo, je na nek način, tisti hip, ko le-to objamemo s pogledom, že »iztrgano« iz celote, iz okolja in kozmosa. Bernard se tega zaveda in skuša problematiko predmeta reševati z likovno realnostjo na eni strani ter z drugo, »notranjo realnostjo avtorja«, ki predmet umesti tako kot čuti, da se je le-ta stopil v njegovo videnje.

Prav neverjetno je tudi dejstvo, da mnogi odkrivamo kolaže Emerika Bernarda v vsej njegovi lepoti šele danes, po petnajstih, dvajsetih letih od njihovega nastanka.

Razstava del Emerika Bernarda v Moderni galeriji je nesporno domači likovni dogodek leta, ki se ga morajo tudi vsi pesimisti, že nekam resignirani spremljevalci slovenske likovne umetnosti, upravičeno veseliti. **Bojana Žokalj-Jesih**

Istrska vrata, 1986

Iz umetnikove prejšnje likovne faze: Bivališče snovi, 1968

Slavnost v Goriških brdih

Kot že vrsto let so tudi letos v nedeljo, 22. maja, slovenski partizanski borci in garibaldinci skupaj s številnimi prebivalci obeh strani meje proslavili eno izmed pogumnih akcij. Garibaldinci bataljonov »Mazzini« in »Mameli« so jo izvedli skupaj z borci Briško-beneškega odreda pred štiriinštiridesetimi leti. Počastili so tudi spomin na 22 ljudi, ki so jih nacisti v povračilni akciji zažgali v hiši pri Peternele. Slovesna govora sta imela predsednik OK SZDL Nova Gorica Karlo Pavletič in predsednik združenja italijanskih partizanov ANPI za deželo Furlanijo-Julijsko krajino, Federico Vincenti. Kulturni program so izvedli godba na pihala, briški pevski oktet in šolska mladina iz šole na Dobrovmu.

Na proslavo so prišli tudi mnogi pomembni borci, komandanti in komisarji italijanskih in slovenskih partizanskih enot, pa tudi predstavniki političnih organizacij iz Nove Gorice in krajevnih skupnosti Brd. Po govoru predsednika OK SZDL Nova Gorica tovariša Karla Pavletiča, ki je med drugim orisal tudi naš zapleten gospodarski položaj, je vse navzoče pozdravil predsednik ANPI Federico Vincenti. V prijetnem vzdušju je srečanje trajalo v večer.

Ivo Gabrijelčič

Iz pozdravnih besed predsednika Vincentija:

Prisrčna hvala prebivalcem Brd, ki so kot naši sosedje skupaj z nami pretrpeli grozote nacifašističnega okupatorja!

Žal mesec maj 1944. leta ni bil za Slovence in Furlane mesec cvetja. Bil je mesec trpljenja in bolečin. Žrtve tukajšnjih prebivalcev in padlih partizanov potrjujejo ideale za svobodo, ki so še vedno med nami, posebno sedaj, ko v Evropi nekateri hočejo obnoviti fašizem.

Pot, ki jo moramo prehoditi, je samo ta, nakazana s pridobitvami narodnoosvobodilnega boja, ki ne dopušča vrnitev v sramotno preteklost. Zavedati se moramo težav, ki so pred nami in ki jih moramo rešiti. Tudi že to, da povemo, kar mislimo in da častimo padle za svobodo in bratstvo med narodi, da se ne odpovemo udeležbi pri Peternele in na drugih tovrstnih srečanjih, je korak naprej. Kljub vsem gospodarskim težavam puščamo zanamcem, mladini nek boljši svet, predvsem boljše življenjske pogoje, kot so bili v preteklosti...

Naj zaključim z besedami očeta Cervja, kmeta iz dežele Emilia-Romagna, ki so mu fašisti ustrelili sedem sinov:

— »Ni časa za jok! Mora se iti dalje. Po eni beri pride na vrsto druga...!«

Iz virov za monografijo južnoprimorskega okrožja

V spomin na vrtinske žrtve

Čas neusmiljeno teče. Njegovemu zobu se ne more nihče izogniti. 11. maja 1988 se bo izteklo 44 let od dneva, ki ga prebivalci Vrtin pri Pridvoru v Slovenski Istri zaradi nacističnih grozodejstev ne bodo mogli nikoli pozabiti, čeprav ga naše zgodovino-pisje še ni ne opisalo in ne ocenilo.

Že pred dvanajstimi leti je v Korpu pri založbi Lipa izšel zbornik Slovenska Istra v boju za svobodo, v katerem pa smo pisci zaradi pomanjkljivosti, pa tudi nedostopnih pisnih virov prezrli (glej bojne akcije... str. 493–500!) napad 1. čete Petega bataljona 1. brigade VDV na nacistične roparje v Vrtinah (severovzhodno od ceste Pobegi–Pridvor – (tedaj Sv. Anton) in okrutno nacistično maščevanje, ki je sledilo že isti dan (11. 5. 1944). Pobili so pet domačinov in požgali pet hiš ter gospodarskih poslopij.

To se je zgodilo prav tisti dan, ko so nacisti v Podgradu pri Ilirski Bistrici obesili tri ujete borce Komande istrskega vojnega področja (Franca Dujca, Viktorja Franka in Rudolfa Šiškoviča) in v isti bujno zeleni pomladi, ko so zavezniške armade na vseh velikih frontah zmagovale nad nacifašisti. Istrsko ljudstvo pa je bolj kot kdajkoli prej v hrepenenju po svobodi vstopalo v NOB, medtem ko so okupatorji z najokrutnejšimi sredstvi dušili njegov upor.

Zato je skrajni čas, da zapolnimo vrzel, nastalo v zgodovino-pisju Slovenske Istre iz NOB s spregledom partizanske akcije v Vrtinah in sovražnikove reakcije na njo.

Prav ta zapis je namenjen tudi začetku njene osvetlitve ter oživitvi spomina na vr-

tinske žrtve, ki še nimajo spominskega obeležja na kraju, kjer so padle. V spisku padlih, objavljenem v že omenjenem zborniku, pa je le ime Ivana Gregoriča.

V kakšnih okoliščinah je prišlo do napada vedevejevskih partizanskih borcev na Nemce, ko so prišli v Vrtine kositi ali bolje rečeno ropati travo za svoje lačne konje?

Na zastavljeno vprašanje odgovarjam z lastnim poznavanjem tedanjih razmer v Slovenski Istri in s podatki, ki so mi jih posredovali poznavalci dogodkov Edi Valentič ter domači udeleženci v dogodkih: Otilij Gregorič-Nelo, Ada in Pino Maršič in nekateri člani vedevejevske udarne skupine, ki je pod poveljstvom Alojza Renarja-Mačka izvedla partizanski napad v Vrtinah.

Kako se je odvijal napad?

Nemško vojaško in policijsko poveljstvo v Trstu (Globočnikov štab) in Slovenski Istri sta se zaradi pomanjkanja vojaških in policijskih sil od oktobra 1943 (po veliki jesenski ofenzivi) do aprila 1944 bolj ali manj zadovoljevala z varovanjem železnice Divača–Pulj, obmorskih mest in ceste Trst–Koper–Pulj. V tem sistemu zavarovanja je igrala nemška posadka v Dekanih dvojno vlogo: na prvem mestu je bila izpostavljena kot defenzivna sila v boju proti partizanom, na drugi strani pa je bila vključena v sistem obalne obrambe pred anglo-ameriškim izkrcanjem, v katerem bi morala sprejeti in prestreči prvi udar.

Znano je, da so pestile nemško vojsko spomladi 1944 težave, ne le s prehrano, temveč tudi s krmo za živino. Zato so si tedaj odgovorni oficirji pogosto pomagali tudi s košnjo trave in detelje kjerkoli. Najpogostejše pa so skupine treh ali petih vojakov prihajale z vpreženim vozom ali dvema v Rižansko dolino, Farančan, Vrtine, Pobegi in drugam. Take okupatorske podvige je registrirala tudi partizanska obveščevalna služba in o njih poročala.

Zato je 11. maja vedevejevska udarna skupina zalotila Nemce, ko so kosili deteljo na njivi Marije Maršič v Farančanu št. 6 in na travniku Karla Babiča v Vrtinah. Sledil je oster napad, v katerem je bil ubit en konj in je padel en nemški vojak, dva pa sta bila ujeta, medtem ko je eden, laže ranjen v roko, uspel pobegniti proti zaselku Miši, od tam pa se je vrnil v postojanko v Dekane. Od tam so sovražniki intervenirali z močnejšimi silami, pred katerimi pa so se partizani umaknili.

Z novimi nemškimi silami se je vrnil tudi njihov v boju s partizani ranjen »kamerad«, ki je iz maščevalne sle trdil, da so Nemce napadli partizani, ki so bili skriti pri Ivanu Gregoriču-Malfucu in sosedu Zajcu v hišah. Zato so Nemci takoj odvedli naprednega komunistično usmerjenega aktivista Gregoriča iz hiše in ga zunaj ustrelili. V bližini so prijeli še kmeta Angela Kneza, ki je šel z polja domov in ga tudi ustrelili. Pri sosedu so ujeli domačina Alojza Arioza, ga privedli pred Babičevo hišo, kjer je v boju padel nemški vojak in ga ustrelili. Ubili so tudi Babičevega hlapca Rudolfa Gregoriča in končno so ubili pred njeno hišo v Tomažičih še Rozo Eler, ji izropali premoženje in požgali hišo. Skupno so nemški vojaki pobili štiri moške in eno žensko; hkrati pa so isti dan požgali 71 odstotkov tamkajšnjih hiš in gospodarskih poslopij.

Drugačno poimenovanje

S tem okupatorskim zločinom je bil močno ogrožen nadaljnji obstoj Vrtin, vendar si je naselje v povojnem obdobju celo opomoglo: do leta 1984 leta je številčno naraslo od 7 na 18 stanovanjskih hiš in kurjo farmo pod vasjo.

Vrtinci pa navzlic takemu razvoju niso zadovoljni, temveč trdijo in dokazujejo, da so bili zlasti v zadnjem desetletju hudo moralno in politično prizadeti. Njihovim žrtvam namreč še niso postavljena spominska obeležja, še bolj pa jih je prizadelo preimenovanje njihovih Vrtin, prastarega naselja z lepim slovenskim imenom, v Cesto IV. armade. Ta je armadi v stanju, v kakršnem je sedaj, prej v sramoto kot v ponos. O njeni dejanski zgodovinski vlogi (konec aprila 1945) pa da tudi ne kaže pretiravati.

Zato Vrtinci želijo, da odgovorni dejavniki krajevnih skupnosti in SZDL čimprej organizirajo skupaj z njimi akcijo za vrnitev pravega imena (VRTINE) njihovemu naselju.

Njihovim žrtvam pa naj v tej akciji odkrijejo ustrezna spominska obeležja.

Maks Zadnik

Svojevrsna oblika obrambne vzgoje v Radovljici

Zgledna disciplina

Občinska konferenca ZRVS Radovljica je ob pomoči sekretariata za ljudsko obrambo in štaba TO, letos že štirinajstič pripravila Tončkov tabor. S to prireditvijo se spomnijo narodnega heroja in general-majorja Antona Dežmana-Tončka, ki je bil pobudnik in organizator prvega tabora.

Na letošnjem taboru, ki je bil v Ribnem, se je zbralo 512 sedmošolcev iz šestih osnovnih šol radovljiške občine. Najprej so se pogovarjali z dvema učencema Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane iz Ljubljane in enim izmed starešin iz te šole. Zanimalo jih je precej reči, od vpisa, do učnih ur in stanovanja v internatu. Nato pa so posamezni vodi odšli na delovne točke, kjer so se seznanili s pehotnim orožjem, netrajnimi topovi, minometi, protioklepniimi raketami, sredstvi za zveze, streljali so s polavtomatskimi puškami, odgovarjali na kvizu, si ogledali in preizkusili različne načine gašenja požara, posebno pozornost pa sta pritegnila lokostrelca, ki sta mladim pokazala, kako se uporablja lok v sodobnem času.

Goste in slučajne gledalce je prevzelo izredno disciplinirano vedenje mladih. Vsa skrivnost pa je bila v tem, da so v skupen rezultat za prehodno zastavico šteli tudi vedenje voda.

Več o 14. taboru heroja Tončka pa v prihodnji številki našega časopisa.

B. K.

Lina Lavrenčič

Gramozna jama

Majhen gozdiček, hrasti.
Pod njimi gramozna jama
z bronastim človekom, ki
pada, ne more pasti.

Gnezda med hrasti, ptice.
Črne v znak žalovanja.
Sami kosi in vrane,
le ptice zloslutnice.

Vedno so tam. Kot temne,
udejanjene misli
tistih, ki pustili so
tamkaj ostanke zemne.

Vsako pomlad gnezdljo
črne ptice. Vsakokrat
se temne misli znova,
vedno znova rodijo.

Na krilih nosijo gnev,
žalost in hrepenenje,
prezira, kar nosili so
v srcih. Ljubezni spev.

Vsako pomlad poje kos
na samem vrhu hrasta.
O silni ljubezni in
v pesem se meša ponos.

Bele jutranje megle,
pesem ptice. Človeku
iz bron vsako jutro
polzijo mrzle solze...

Devetdeset let Šebčeve mame

K tem vrsticam o Šebčevi mami s Sladke Gore pri Šmarjah pri Jelsah me je spodbudila takratna okrajna sekretarka ljudske mladine za okraj Šmarje Vida Rihtar. Na Šebčevo mamo ima lepe spomine. Jaz pa sem pobrskal po svojem arhivu, v katerem sem našel eno izmed slik partizanskih aktivistov v letu 1944 do osvoboditve (prva z leve Vida Rihtar, sredi Garantini, naslednja pokojna Jezita Markon, in Ferdo Kovič, okrajni načelnik narodne zaščite).

Ko sem obiskal slavljenko Šebčevo mamo, ki je 15. februarja z domačimi slavila devetdesetletnico, sem jo v tistih dneh na njenem domu našel – dobro razpoloženo, suhljato ženo v topli sobi. Za njo skrbi hčerka Čehova z možem. Stisnil sem ji roko z vprašanjem, če me pozna iz vojnih let. »Poznam,« je poudarila, »četudi smo se ljudje spremenili s časom, vendar se te še spominjam.«

Rada mi je pripovedovala o svojem življenju. »Rojena sem 1898 v Bolgariji, v kraju Grahovo pri Sofiji. Štiri leta sem bila stara, ko smo prišli iz Bolgarije v avstroogrsko državo. Moj oče je bil Bolgar, mati pa Slovenka, Knafličeva iz Šmartnega pri Litiji. Tako sem po očetu Bolgarka, po materi pa Slovenka. Ko

smo prišli iz Bolgarije, se je oče zaposlil na maminem domu v Šmartnem in se izučil za dobrega strojarja. Zatem je kupil domačijo v vasi Konjice med Kresnicami in Zalogom. Tu smo imeli malo gostilno. Oče je šel nazaj v Bolgarijo, mama pa je ostala sama s številno družino.

Oče se je čez nekaj let vrnil, nato pa smo domačijo prodali in smo kupili drugo, na Sladki Gori, kjer kmetje pridelujejo res dobro sladko vince. Tu pa smo imeli malo podeželsko gostilno in trgovino, poleg tega nekaj kmetije.

Poročila sem se leta 1926, mož je bil Novomeščan. V zakonu so se nama rodili hčerki in sin. Pri eni živim, druga pa je v Zagrebu, sin pa v Rogaški Slatini.

Veste, Sladkogorčani so dobri in poštene. Zato živi-

mo v medsebojnem razumevanju in miru.

Za NOB sem pričela delati z možem v letu 1943. Dajala sem iz trgovine živila. Na koncu pa so partizani spraznili tudi trgovino. Tudi hčerki in sin so delali kot mladinci.

K nam so prihajale partizanke, aktivistke, pa tudi tovariši. Med drugimi je večkrat prišla okrajna sekretarja AFŽ za Šmarje Helena Borušak – spomeničarka, ki sedaj živi nekje v Celju in je blizu mojih let. Pri nas so se tovarišice umile in očistile ter zamenjale spodnje perilo, ki sem ga večkrat dala. Na voljo smo imeli dovolj tople vode, skrbela sem zanje, kot bi bile moje. Vedno sem jih opozarjala na previdnost, da ne padejo sovražniku v kremplje. In tako so vztrajale do osvoboditve.

Sedaj sem vdova že 14 let. Še kar dobro se pri teh letih počutim. Imam dober spomin. Le teh devet križev me malo moti. Pa tudi s tem se moram spoprijazniti, pravi moja sogovornica.

Milan Garantini

Poveljniški kader v Gubčevi brigadi

Novi podatki

Povzeto iz beležnic Mirka Klančarja-Sandija

Komandanti bataljonov

Komandant 1. bataljona

Iz knjižice Tri leta Gubčeve brigade (izšla je leta 1946) je razbrati, da je bil v obdobju maj-junij 1944 komandant 1. bataljona De Gaulle, kasneje pa sta bila na tej funkciji Miha Pucelj in Ivan Košir-Ris. V seznamu poveljnikov 4. bataljona izza 21. januarja 1944 je zapisano, da je bil De Gaulle dejansko Jože Gole, po poklicu poročnik francoske legije, v knjigi Gubčeva brigada napačno poimenovan Jože Golc. Ni jasno, ali je bil komandant 1. bataljona res do julija 1944. Vsekakor je Miho Pucelj štab 15. divizije postavil za komandanta 1. bataljona 11. julija 1944 – a le do 7. avgusta.

Puclju je na položaju komandanta 1. bataljona po 7. avgustu 1944 sledil – po vrnitvi iz oficirske šole – Mihael Krištof-Miha, ki pa je, neznanega dne v avgustu, postal operativni oficir brigade. (Glede Krištofa torej ne veljajo poprejšnje navedbe, da je bil komandant 1. bataljona v času od 5. 6. do 24. 8.)

V seznam komandantov 1. bataljona je praznina v času od 15. decembra 1944 do 17. februarja 1945. Od sredine decembra 1944 do 24. januarja 1945 je bil na tem položaju

spet Miha Pucelj-Miha, ki ga ima skupnost borcev 15. brigade v seznamu poveljnikov do 21. februarja 1945, ko je padel. Na poročilu o padlih boricah je 25. januarja 1945 kot komandant bataljona podpisan Milan Kavčič-Tiger, pa je sklepali, da je bil on na tem položaju od 25. 1. do 17. 2. 1945 in nato – do 7. (ne do 15.) maja 1945 – Anton Kovačič-Tone, v preostalih dneh od 7. do 15. 5. pa, kot vršilec dolžnosti, Jože Plevnik-Pepi, kajti Kovačič je bil na Orlah 7. maja 1945 ranjen.

Komandant 2. bataljona

Na tem položaju je bil od 31. julija do 27. oktobra 1944 (in ne samo do 1. 9., kot je bilo navedeno v knjigi) Drago Trebežnik-Žan. Napačna je navedba (v knjigi Gubčeva brigada), da je bil vmes, od 1. do 9. septembra, komandant Dragoljub Pečanec (morda Bogomil). Pečanec je postal komandant šele kasneje, 25. novembra, ko je nadomestil vršilca dolžnosti komandanta Antona Kovačiča-Toneta; ta je namreč nadomestil Trebežnika po njegovem odhodu 27. oktobra in bil v. d. komandanta do 25. 11. 1944 (datumi v knjigi 8. 9.–15. 12. 1944 so napačni).

Pečanec je bil razrešen in poslan v divizijo 31. decembra 1944. Njegov namestnik je

bil do 15. 12. 1944 Anton Kovačič-Tone. Milan Kavčič-Tiger je postal komandant 2. bataljona 17. februarja 1945 in ne 15. 12. 1944 ter ostal na položaju do 26. marca, ko ga je nadomestil Justin Novak (katerega datum prihoda je v knjigi naveden prav tako napačno – 25. 2. 1945). Ta je bil na položaju do 15. 5. 1945.

Komandant 3. bataljona

Iz kronike 3. bataljona (arh. GB) je razbrati, da je bil komandant Mirko Črnič 26. marca 1944 ranjen in prepeljan na Rog. Njegove posle je prevzel Mihael Krištof-Miha in jih opravljal do 30. 4. 1944. Sledil naj bi mu Miran Vrančič (od 30. 4. do 9. maja), vendar stvar ni povsem jasna, čeprav je Črničovo ime v poročilu glavnega štaba NOV in POS štabu 7. korpusa prečrtano, pripisano pa je ime Vrančič. V knjigi je napačno datiran položaj Črnogoj-Mirka kot komandanta bataljona v času 2. 7.–22. 7. 44, saj je bil komandant od 9. 5.–23. 6. 1944, ko je bil ponovno ranjen. Nato je štab 15. divizije poslal iz baterije za v. d. komandanta 3. bataljona Miroslava Rozmana-Mirka, ki pa je 29. junija odšel v artilerijsko brigado (arh. GB), tega dne pa je pišel za komandanta Viktor Omerza-Omerzu, ki se je vrnil iz bolnice, a bil že po nekaj dneh (2. julija) ranjen in je med prevozom v bolnico (6. julija) umrl. Prej je bil napačno naveden kot komandant v času od 1. 5. do 2. 7. 1944.

Nekaj napačnih navedb o datumih in imenih komandantov 3. bataljona je ugotovljenih tudi za poznejši čas, in sicer za obdobje od 14. do 27. septembra 1944, ko je bil komandant Anton Majerle-Bojan, ki ga v knjigi sploh ni, pač pa je bil za tisti čas

naveden Miha Pucelj, ta pa je dejansko postal komandant šele 27. 9. 1944 in bil na tem položaju do 11. 10. 1944.

Komandant 4. bataljona

V knjigi o Gubčevi brigadi je napačno navedeno, da je bil od 27. 11. 1943 do neznanega dne v aprilu 1944 komandant 4. bataljona Viktor Omerza-Omerzu. Pokazalo se je, glede na podpis na pozivu prebivalstvu z dne 27. 11. 1943, da je bil do 6. decembra 1943 komandant tega bataljona Franc Kolar-Franček. Omerza pa od tega dne do 3. marca 1944.

V partijskem poročilu brigade za čas od 1. 3.–15. 4. 1944 je navedeno, da je bil za komandanta 4. bataljona postavljen Franc Avbelj-Lojko, ki je prišel z oficirskega tečaja (op. bil je v višji oficirski šoli do 2. 3. 1944, dotedanji komandant Anton Omerza-Omerzu pa je bil premeščen v baterijo (arh. GB).

Tudi glede Franca Avblja-Lojka je v knjigi napačno označen čas njegove funkcije komandanta: od aprila do 5. junija 1944, kajti 19. maja je bil ranjen v boju za Mirno peč in je odšel v bolnico, komandant 4. bataljona pa je 19. 5. 1944 postal Franc Kren (po Avbljevi izjavi), ki pa ga v seznamu v knjigi ni. (5. junija 1944 je odšel 4. bataljon v glavni štab, in sicer v zaščitno brigado.)

Natančno popravljene ali dopolnjene sezname časovnih razporeditev prejšnjih in novih komandantov naštetih štirih bataljonov so na voljo pri avtorju te raziskave skupa z vsemi dokazi (dokumenti, izjavami itd.).

Dr. Tomaž Brejc:

Guernica, knjiga esejev o slikarstvu, politiki in vojni

Umetnost in življenje – slika v času in nad njim

Nova knjiga umetnostnega zgodovinarja dr. Tomaža Brejca, ki je segla na skrajno deficitarno področje esejja, nadaljuje briljantno predvojno slovensko esejistično tradicijo, v kateri skozi povojni čas zevajo velike vrzeli. Avtor je namenil knjigo bralcu, ki ga zanimajo stični robovi ravnin umetnosti in ideologije, oziroma, kakor sam previdneje pravi, med slikarstvom, politiko in vojno. Delo je posvetil spominu na svojega očeta Toma Brejca.

Knjiga je izšla pri Delavski enotnosti v nakladi 2000 izvodov, oblikoval jo je akademski slikar Borko Tepina, stane pa 47.000 dinarjev.

Umetnost si nenehno prizadeva (vsaj verbalno) zagotavljati avtonomnost v kontekstu z ideologijo, skoraj v isti sapi pa filozofska misel vsesplošno ugotavlja, da je takšna avtonomija nemogoča – nemožna in zato razglabljanje o tej dilemi nesmiselno. Kljub temu pa ostaja široko polje gibanja (predvsem) v preučevanju stopenj in števi-

la različnih vplivov na nastajanje kakšne umetnine. Avtor te knjige se, kot je sam pojasnil, izogiba termina ideologija, zato pri obravnavi najbolj »politično razvpite« Picassove slike tudi potrebuje esej, literarno obliko, v kateri se lahko nemoteno spreha skozi stroke in snov, ne da bi prekršil kakšno znanstveno-raziskovalno pravilo ali se zamujal s spremljajočimi nujnostmi (od navajanja virov in dokumentacije pa do opomb in podobnega).

Tomaž Brejc skuša na primeru enega likovnega dela stopiti po sledi avtorjeve zavesti, njegovega svetovnega nazora, umetniške opredelitve, vplivov okolja nanj, vplivov političnih in eksistencialnih razmer... po sledi kompleksnega gledanja na čas, ko je nastajala Guernica – nam vsem znana kot protest in umetniški krik zoper Franco in v slavo Revoluciji. Zato se nam ob branju te knjige postavljajo vprašanja o tem, kaj je v umetnosti »trajno« in kaj za »sproti«, kaj likovno »čisto« in kaj »angažirano« ter nenazadnje, kaj je vse skupaj v odnosu na čas nastanka in potem, v pogledu z zgodovinskim odklikom.

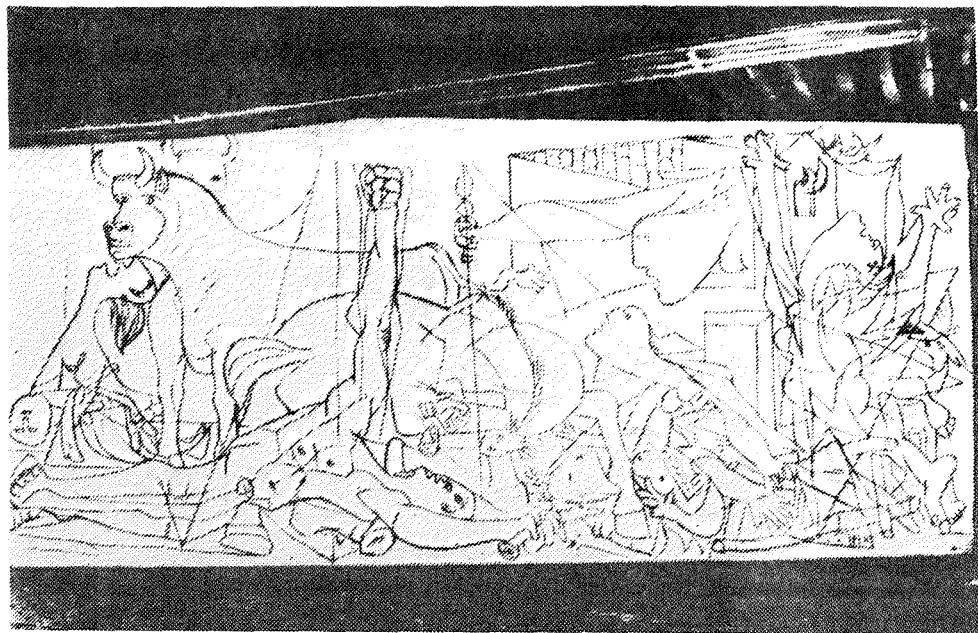
Bojana Žokalj-Jesih

»Bili smo,« se spominja Jean-Louis Barrault, »avantgarda v vsem in povsod. Živeli smo v razcvetu ljudske fronte. Šli smo v tovarne in recitali pesmi. Renaultovi delavci, prodajalke v velikih magazinih so odkrivali Jacquesa Préverta, Paula Eluarda, Luisa Aragona. Pojavili so se prvi campingi, tandem je bil velika moda. Butiki printemps so uvedli živo potiskane obleke, pret – a-porter avant la lettre. Dekleta so bila lepa za znoret, ljudje vse bolj emancipirani. Leon Blum, ki so ga občudovali skoraj tako kot Trockega, je čisto preroško ustanovil ministrstvo za prosti čas. Ljudje so zaslutili pravico do življenja. Izjemen čas, ki ga »poštenjakoviči« niso smeli dopustiti! Pravica do uživanja življenja? V vsej svobodi in spoštovanju sočloveka? Samo tega ne, raje vojno. Odmerili so nam tri leta, tri leta odgoditve.«

Ta nekritični optimizem, ki ga redki glasovi predzrnežev, kot sta bila Henri Lefebvre in Norbert Guterman (La conscience mystifiée, 1937) niso mogli motiti, se je odločno utelešal v množičnih gibanjih tridesetih let in se bleščal v medijskih učinkih, ki jih je sprožal: množica je stopila v medije, pa naj gre za stavke, demonstracije, praznovanja ali športne igre. Fotografije iz

Fotografija z ulice v Guernici, 26. aprila leta 1937

Ena izmed številnih pripravljanih skic za veliko sliko Guernice

tistega časa objavljene v Vue, Life, v L'Illustration in Match, so si presenetljivo podobne, so dokumentarna pričevanja o ljudeh, ki prihajajo iz množice in se vanjo znova utaplajo... V Parizu se takrat še lahko živi v hiši – ne v bloku, stanovanjskem stroju... »vsesplošni entuziazem, ki ga je leta 1936 sprožila zmaga Ljudske fronte, se je naglo zrcalil tudi v umetnosti, posebej med tistimi umetniki, ki so se srečevali v domovih kulture in poslušali predavanje Aragona in Vaillant-Couturiera. Sprejeli so zamisel, da umetnost v času imperialističnega spopada ne more biti nevtralna, da mora sprejeti izziv politične, družbene realnosti, to pa je pomenilo, da so slikarji vstopili v razredno borbo...«

»...Nekega večera v pozni pomladi leta 1936 sta postala Sabartes in Picasso v kavarni Deuks-Magots pozorna na neko presenetljivo lepo dekle. Čeprav je bilo kavarniški družini v navadi tolerirati tudi nenavadne geste ali oblačila, je to, kar je počelo dekle, vznemirilo obadva. Slekla si je elegantno rokavico, položila roko na mizo, razprla prste in z nožem, ki ga je držala v drugi, naglo in naključno zabadala proti mizi – kadar je zgrešila, je bila sled vboda krvava.

Picasso, ki ga je v odnosih do žensk vedno vznemirjala kakšna njihova posebej ekscentrična lastnost, je bil ves iz sebe. V španščini je nekaj rekel Sabartesu, toda dekle je dvignilo glavo in ga pogledalo, razumela je Picassove besede. Imela je pre-

krasne temne lase, svetle, zeleno modre oči, popoln ovalen obraz; znamenja hladne lepote, bistrosti in pa nevrotične notranjosti so se zrcalila in naglo menjavala v njenih očeh, gestah in besedah. Picasso ni tvegala, da bi takoj navezal stik, toda Sabartes se je spomnil, da jo je večkrat videl v družbi nadrealistov in tako je bil led prebit. Dora Maar se je v resnici pisala Marković, njen oče je bil arhitekt, mati Frncozinja, dolgo časa so živeli v Argentini, od tod njena španščina, in vprašanje je, če ni takrat namenoma vzbudila Picassovo pozornost. Veljala je za izjemno inteligentno žensko, velikega znanja, ustvarjalne prodornosti in poguma... Ta ženska je postala resnična Picassova prijateljica, z njo pa tudi širši krog njenih slavnih znancev, med njimi Breton. Poleg srečanja z omenjeno intelektualko je Picassa v tistem času pritegovala fotografija, kar v mnogočem vleče direktne vezi s podobami zmaličene Guernice.

...Prvi maj 1937 je bil za Picassa delaven. Čez dan je končal sliko dveh kopalcev na plaži, nenavadno delo metamorfičnega načina, ki prikazuje dva mastodonta, ki z živalskimi gestami grabita na tleh ležeče brisače. Nič še ne napoveduje Guernice, toda razpoloženje v sliki je odurno in odprta usta, oči in zaobljeni nos sklonjene postave na levi utegnejo vznikniti v kasnejših pripravljanih skicah... In teh skic za Guernico, ki jih v enem svojih esejev dr. Tomaž Brejc natančno razčlenjuje, je bila dolga vrsta. Vse nosijo v sebi nadrobnosti, ki s tenkimi, a mnogoterimi nitmi povezujejo likovna iskanja z elementi ideološkega.

Roman z vprašaji

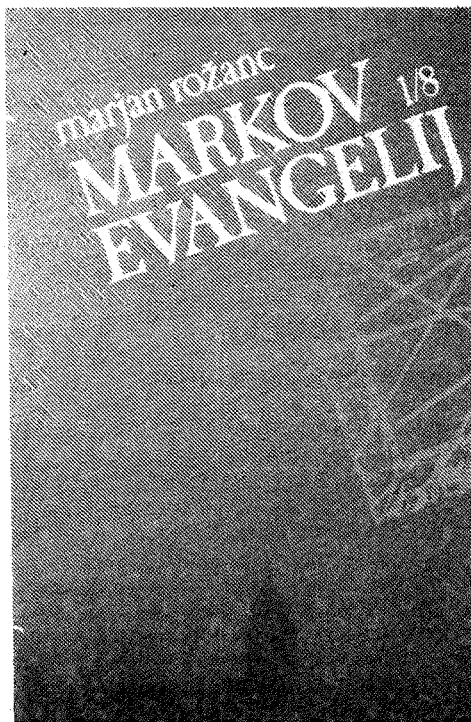
Iskanje rešilne podobe

Prav nenavadno domislico je uporabil Marjan Rožanc za svoj roman z naslovom Markov evangelij, ki ga je, po poprejšnjih odklonitvah v dveh drugih založbah izdala Cankarjeva.

V ospredju pripovedi je nihče drug kot slovenski republiški notranji minister, mož zrelih let, razumnik, že na pragu starosti, zadolžen po predsedniku vlade ter njegovemu ministru za kulturo, da najde pred dolgimi desetletji izginulo Jakopičevo sliko z motivom Markovega evangelija. Ta slika naj bi namreč, ko se bo vrnila v domovino in v novozgrajeni Jakopičev paviljon, tako močno zaposlila čustva naših ljudi, da bi prevzeti od njene lepote pozabili na pezo kriznih razmer.

Notranji minister, ki je spričo okoliščin svojega položaja in svojega osebnega življenja tudi sam tako rekoč na robu svojih eksistencialnih možnosti, se loti akcije. Prek pogovorov z umetnostnozgodovinskimi, pravnimi in drugimi izvedenci ugotovi, da je iskana slika pri Andreju Karadjordjeviću, bratu nekdanjega kralja Petra, živečemu nekje na francoskem jugu; poda se torej tja, da bi opravil kupčijo, vendar mu to uspe samo do polovice, saj ga njegov sofer, ki mu ga je bil na pot dodelil predsednik vlade, potolče z držajem pištole, da s krvavo glavo obleži v jarku, sliko pa odpelje, ne da bi bila plačana.

Zgodba je hudo nenavadna, umišljena in v večini svojih sestavnih prvin izvita iz trte. Pisatelj jo je uporabljal in komponiral predvsem z namenom, da bi vanjo vpletal svoja premišljanja o povsem pojmovnih, filozofskih, ideoloških, religioznih, abstraktno-metafizičnih vprašanjih, ki zadevajo čas naše sedanjosti in polpreteklosti, kar vse je v tekstu tega romana na več mestih razpostavljeno v esejih, ki so nemara najboljši sestavni deli Rožancevega pisa-

nja, nekam stežka pa gredo vkup s samo pripovedjo, ki je vse prej kot klana in trdna zgradba.

Ko bi bilo Rožancu uspelo napisati grotesko, kar je nemara tudi bil njegov temeljni namen, bi bil Markov evangelij nemara nekaj povsem drugega, kot je ta – bolj ali manj nebogljeni in spodleteli – poskus kritičnega razčlenjanja naše aktualne ideološke in duhovne situacije.

Sam motiv opisovanja miselnega, idejnega, moralnega, duhovnega in vsakršnega drugega habitusa naših ministrov in predsednikov bi si seveda zaslužil veliko bolj pretehtano, poglobljeno in po tej plati prepričljivo literarno razčlenitev.

V. K.

Žalostna povest o človeku naše krvi

Še ena pot v neznano, v Hamburg – Altono

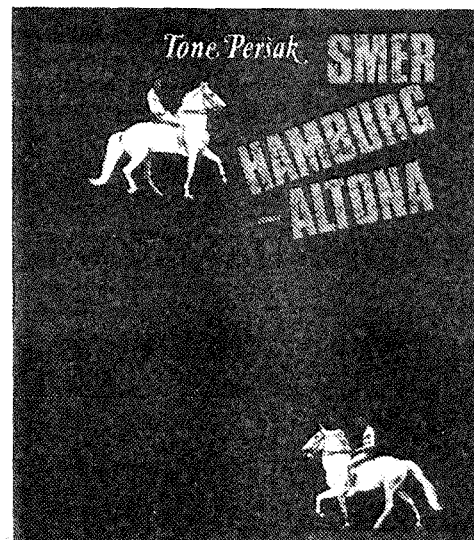
Pri Prešernovi družbi je izšel roman, v katerem Tone Peršak opisuje svojega vrstnika in svoj drugi jaz v liku Maksa Senčarja, mladega moža, doma tam nekje v Slovenskih goricah – z razvidnim namenom, da bi prek njega in njegove zgodbe razgrnil svoj odnos do časa, ki nam ga je živel.

Maksa Senčarja spremljamo na njegovi življenjski poti od zgodnjega otroštva prek odrasčanja do zrelih moških let, do trenutka, ko obstane pred nami docela praznih rok, podoba tragičnega junaka naših dni.

Sin kmeta že od malega ni imel veselja za kmečka dela. Šel je v šole, končal srednjo ekonomsko, se nekaj časa mučil z referentsko službo na občini in ob vsem tem izsanjal svojo prihodnost: ob samotnem jezeru bi zgradil gostišče, v tem in takšnem delu bi našel svoje človeško veselje in zadoščenje. Da bi svoj sen uresničil, se je podal v Nemčijo, si poiskal delo pri nekem kovaču, živel pod tujim nebom dolgih dvanajst let, privarčeval potrebni denar in se, poln zanosa in vere, vrnil v domače kraje, kjer naj bi ga čakalo uresničenje življenjskega sna.

Toda njegov načrt je bil brez krčmarja. V domači občini je naletel na mino, ki mu je namesto svojimi birokratsko-škodoželjnimi in zanikovalnimi postopki najprej dolge mesece spodžirala in naposled popolnoma zavrla. Ni mu preostalo drugega, kot da je dvignil roke, obupal nad domovino in se sklenil vrniti v Nemčijo, v neznano. Za nameček pa je na poti v »izgnanstvo« v svojem tragično obešnjaškem obupu do zadnje marke zakvartal tudi ves denar svojih dolgih dvanajstih nemških let.

Peršakov romaneskni junak je veliki porazenec življenjskega sistema, v katerem človek posameznik s svojimi hotenji in pobudami ne šteje nič, saj je zgolj igrača v rokah skaženih oblastniških struktur. Izstopiti iz zaukazanega risa – kar je Maks, kakršen po svojih psiho-fizičnih in moralnih lastnostih je, seveda storil

– je v teh in takšnih družbenih razmerjih prepovedano. V tem je tudi razlog za vse »kazni«, ki jih je bil na svoji poti deležen, in za vso tragiko, ki ga spremlja na življenjski poti, tja do tiste najbolj klavrne etape v neznani smeri, katere zadnja postaja naj bi bilo hamburško predmestje Altona. Ne zveemo pa, ali bo tja sploh prispel.

Peršakovo pripovedovanje je skrajno stvarno, mestoma že kar reportažno-realistično, vseskozi zelo nazorno, pretehtano in v svoji pretehtanosti tudi do te mere prizadeto, da bralca v živo zaboli in obenem opredeli.

Glede na prevlado hermetičnih in pogosto umetnjakarskih načinov pisanja izpod peres mladih slovenskih prozaistov je te vrste angažirani pristop k problemom stvarnosti, kot jo doživljamo, vsestransko razveseljav pojav – tudi kot literarno-založniški rezultat. V. K.

Nagrajenci našega 9. nagradnega natečaja Bogo Flander – Klusov Joža

Ko bom dedek (babica), bom svojim vnukom pripovedoval(a)

Dragi mladi prijatelji, najprej hvala vsem, ki ste sodelovali v našem letošnjem nagradnem natečaju in tako pripomogli, da bomo drugo leto lahko rekli, da razpisujemo 10. jubilejni natečaj. Saj vem, da ste že vsi na trnih in vas zanima samo to, če ste med nagrajenci. Ampak, malo le potrpite, da gredo najprej mimo formalnosti. Torej, na naš natečaj je letos prispelo 88 spisov iz 11 slovenskih osnovnih šol. Komisija v našem uredništvu ni imela lahkega dela, da je izbrala devet najboljših med najboljšimi. Marsikateri spis je bilo treba dvakrat, trikrat prebrati in dobro pretehtati, saj so si nekateri med seboj zelo podobni – tako po vsebini, kakor po pristopu k razpisani temi. Moram pa reči, da ste se dobro vživeli v »svoja stara leta« in da bodo imeli vaši vnučki in vnukinje zelo dobre dedke in

babice, ki bodo znali toliko zanimivih zgodb. Kako bo še lepo na stara leta... Glede na to, da je več zgodb prišlo izpod peres deklet, lahko sklepam, da bo več babic kakor dedkov. No ja, ne vzemite tega preveč resno, čeprav je kanček resnice tudi v tem. In o čem boste pripovedovali? O svetu, ki ga doživljate, o ljubezni, svojih šolskih letih, o mladosti, sreči, prijateljstvu, o najbolj čudnih dogodovčinah, o tistem, kar so vam pripovedovale vaše babice in še in še... Ne bi več naštevale.

Naj spregovorijo vaši spisi. Tistim, ki so prišli v ožji izbor, pa jih ne bomo uspeli danes spraviti na tole časopisno stran, bomo v vsaki naslednji številki prihranili kotiček na naši mladinski strani in tako jih bomo objavljali skozi celo poletje.

Nagrajenci

Devet učenk si je prislužilo knjižno nagrado našega uredništva; Darja Cvelfer iz 3. razreda osnovne šole Stranice, Barbara Jazbinšek iz 6. a razreda osnovne šole Fran Roš Celje, Hilarija Rehar iz osnovne šole Drago Bajc Vipava, Nina Jamar iz 8. b razreda osnovne šole Tone Čufar Jesenice, Tina Milanič iz 6. d razreda osnovne šole 9. korpusa NOVJ Nova Gorica, Petra Vrečar iz 8. b razreda osnovne šole Leopolda Mačka-Boruta Novo Polje, Mojca Vučajnik iz 7. b razreda osnovne šole Artiče, Jana Kambič iz 7. a razreda osnovne šole Simon Jenko Kranj (vsaj mislim, da je, kajti na listu ni bilo napisano ime šole in kraj) ter Helena Marko iz 7. b razreda OŠ Kerenčičevih Pesnica.

Vsem nagrajenkam čestitamo in vam želimo še veliko uspeha pisanja, predvsem pa lepa »stara leta«! Knjige dobite v šolo po pošti.

Imena avtorjev ostalih dvanajstih spisov, ki so še prišli v ožji izbor in, čeprav niso nagrajeni, vendarle zaslužijo pohvalo, bomo objavili v naslednji številki TV-15.

Za tvoj danes in jutri

Pravkar sem s svojimi vnučki odšla na sprehod ob gozdu. Vso pot so čebljali in me nekaj spraševali. Komaj sem jim vsem hkrati odgovarjala.

Babica, kako ste živeli včasih?

V mojih mladih letih nisem pogrešala ničesar. Imeli smo vsega, jedli smo, kar smo hoteli in ni bilo pomanjkanja.

Kako je bilo v šoli?

Obiskovala sem celodnevno šolo in naučila sem se lepo govoriti, brala sem lepe knjige slovenskih pisateljev. Dan se je začel že ob pol osmih in do treh popoldne smo se naučili vsega, naredili naloge, zabavali smo se v krožkih.

Si imela kaj uspehov?

Vsako leto sem bila odlična. Najraje sem obiskovala dopisniški krožek, posebno še v počitnicah, ko smo se potepali po vasi in se pogovarjali z ljudmi.

Babica, si kaj tekmovala?

Ja, imeli smo Veselo šolo, gasilsko tekmovalno, bralno značko sem vedno osvojila. Lahko vam jih pokažem, ko se vrnemo.

Si ubogala tovarišice?

Vedno sem bila ubogljiva in marljiva. Morala sem biti, če sem hotela postati učiteljica. Ko sem bila mlada, se je vsak lahko odločil za poklic, ki si ga je izbral. Veliko šol je bilo za nas, mlade.

Je to vse o tvojem življenju?

Ne, ni. Poglejte, vnučki, prišli smo do spomenika z rdečo zvezdo. Tu je padel mlad partizan. To so tudi meni povedali, ko sem obiskovala šolo. Vsako leto smo ga obiskali, prinesli rože. Tu smo se srečevali z borci, ki so nam pripovedovali o bojih za svobodo. Rada sem imela našo domovino in prijatelje.

Je bila narava tedaj čista?

V naši vasi je bila, drugod pa so se pritoževali nad umazanimi rekami... Bila sem pri Zeleni straži in očistili smo marsikateri gozd, potok, zbirali smo star papir po hišah, steklenice in tako smo ohranili marsikatero smreko za tvoj jutri in danes...

Darja Cvelfer, 3. r. Stranice

ga pa potem šestega, sedmega razreda. Kaj vse smo doživeli! Kaj vse smo ga ušpičili! Kako so tovarišice, druga za drugo, po naši krivdi izrabljale glasilke, imele iz leta v leto slabše živce. Kaj pa popoldne? Na popoldanskih potepih? Izginili smo takoj, ko smo prišli iz šole domov, pojavili pa smo se šele zvečer. Seveda smo zvečer dobili marsikaj tudi kakšno »klofuto«. Uboge mame, tudi one so in verjetno še bodo marsikaj pretrpele samo po naši krivdi.

TEŽAVE

O, ja. Poleg vsega lepega; mladost, ljubezen; obstaja tudi žalostno. S tistim žalostnim mislim na težave, ki jih je vedno veliko. Večkrat slišimo, od starejših: MLADI STE VI ŠE NE POZNATE PRAVIH TEŽAV. O ja, pa jih! Še predobro! Zakaj nihče noče verjeti, da imamo tudi mi težave, ki bi jih lahko rešili s pomočjo staršev? Toda kaj, ko imajo oni vedno ta isti odgovor. Saj so bili tudi oni mladi. Kaj tega oni niso doživeli? So, so. Samo ne spomnijo se več časov, ko so tudi oni potrebovali pomoč staršev.

SREČA

Kdaj sem srečna? Srečna sem, ko izvem nekaj lepega, doživim kaj lepega, kaj razveseljivega. Velikokrat pa se mi zgodi, da sem srečna le za trenutek. Ko izvem nekaj lepega, sem srečna, čez kak trenutek pa pridejo v ospredje že težave, ki jih je vedno polno. Da sem resnično sreč-

na dalj časa, se zgodi le malokrat. Za dežjem vedno posije sonce. Nekaj časa si žalosten, pa potem srečen, pa zopet obratno. Tako pač je. Vsak bi bil rad vedno srečen, vendar to ne gre. Zelo pa sem zadovoljna, če opazim, da se kdo trudi, da bi me razveselil, če sem žalostna. Mislim, da je zelo pomembno, če hočeš razveseliti sočloveka, ko je žalosten.

PRIJATELJSTVO

Kaj pravzaprav je prijateljstvo? Prijateljstvo je neprikrit, odkritosrčen, nehinavski odnos do sočloveka. Prijateljstva naloga, naloga pravega prijatelja, je pomagati prijatelju v težavah, nesreči. Človek potrebuje prijatelja, potrebuje nekoga, ki mu lahko zaupa, ki se mu lahko izpove. Človek, ki je osamljen, izoliran od okolice, zelo trpi, muči ga samota. In večkrat je usoda osamljenega, izoliranega človeka zelo tragična. Mislim, da si lahko zelo zadovoljen, če najdeš prijatelja, ki mu lahko resnično zaupaš, ki je res pravi prijatelj. Mislim, da je pravega prijatelja zelo težko najti. Vsak človek ima napake, ni popoln, toda lahko se približamo tej popolnosti.

Tako. Svojim vnukom bi povedala, kako sem kot mlado dekle doživljala različne stvari. Kdo ve, morda jim bom povedala prav to, kar sem danes napisala...

Nina Jamar, 8. b

OŠ Tone Čufar Jesenice
Krožek za ohranjanje tradicij NOB

S šapo je segal po njih, podžal vsako, jo oprezno ogledoval proti mesecu z vseh strani in zadovoljno brundal. Šele, ko se je prepričal, da ni nevarna in da je zrela, jo je momljaje pospravil. Mrcina je bila previdna in ni silila daleč od debla. Lezla je počasi proti vrhu, jaz pa pred njo z grozo v srcu. Nisem vedela, ali sili kosmatinec vame ali pa mi le ponuja hruške. Nenadoma sem zavpila:

„Kaj mi jih ponujaš! Saj jih imam sama dovolj!“

Medved se je prestrašil in omahnil na tla, potem pa urno odhlačal v gozd. Sama sem trda od strahu gledala za njim, nato pa sem tudi sama skočila na tla in jo ubrala na drugo stran.

... Moji vnučki že spijo. Pa še sama se pogreznem v globok spanec.

Barbara Jazbinšek, 6. a
COŠ Fran Roš, Celje

Morda jim bom povedala takole

Vsaka babica pripoveduje svojim vnukom pravljice. Pripoveduje jim tudi zgodbe o svoji preteklosti. Kaj pa jaz? Bom tudi jaz kot babica pripovedovala zgodbe o svoji preteklosti, o današnji sedanjosti? Gotovo. Kaj pa jim bom pripovedovala? Gotovo o tem, kako danes doživljamo svet, ljubezen, mladost, težave, srečo, prijateljstvo. Kako pa jih doživljam?

SVET

Vojne v Iranu, Iraku, jedrske elektrarne, Gorbačov, Reagan, to so besede, ki jih vsak dan beremo v časopisju, poslušamo na radiju in televiziji. Ni dneva, ko bi se ne zgodilo kaj pretresljivega, na primer, strmoglavljenje letala. Tudi to se je zgodilo pred kratkim. Odmevni pa so tudi razni obiski tujih in naših politikov v tujini. Tudi o tem beremo in poslušamo. Saj res, skoraj bi pozabila. AIDS – KUGA 21. STOLETJA. To je bolezen, ki nam dela in nam bo delala hude preglavice. Za njo ljudje umirajo, so umirali in bodo umirali. Vprašanje je le, koliko časa bodo še umirali. Kdaj bodo iznašli zdravilo? Kdaj bo ta bolezen ozdravljiva? Bodo sploh iznašli zdravilo?

LJUBEZEN

Ljubezen je zame najlepša stvar na svetu, je nekaj, kar ti nihče ne more vzeti. Nihče, prav nihče ti ne more prepričati, da nekoga ljubiš, ga imaš rad. Ljubezen ni samo ljubljenje nasprotnega spola, ampak tudi ljubljenje očeta, matere, sestre... Lepo je ljubiti in biti ljubljen. Lahko si presrečen, če veš, da imaš nekoga, ki stalno s teboj podživlja stvari, te razume in te resnično, v pravem pomenu besede, ljubi. Ne ljubi tvoje zunanosti, ampak tvojo notranjost, tvoje obnašanje, značaj. Človek je velikokrat zaljubljen. Včasih srečno, včasih nesrečno. Prava ljubezen pa je kljub vsemu najlepša, nepozabna, enkratna. Nihče ne pozabi svoje prve ljubezni in tudi jaz je ne bom. No ja, to je že poglavje zase.

MLADOST

Mladost je norost. Z eno samo besedo je označen pojem, ki je tako zelo širok, raztegnjen. V mladosti človek doživi najlepše trenutke svoje življenja. Doživi nepozabne trenutke, trenutke, ki jih nikoli ne pozabi. Nikoli ne pozabiš šolskih let, šolskih dogodivščin. Če se samo spomnim prvega, drugega

Srečanje s kosmatincem

Leta tečejo in za seboj puščajo sledove. Tako se ljudje starajo, dokler od živahne deklice ali dečka ne ostane le še pepel, ki ga za večno pokopljejo v zemljo in za teboj ostane le še kamen, v katerega je vklesano tvoje ime. Čeprav v zgodnji mladosti še nihče ne premišljuje, kako bo takrat, ko bo dedek ali babica, si laho z malo domišljije pričarano tudi takšen prizor.

Ko bom (če bom takrat še živel) babica in bom prišla domov iz doma upokojenec, me bo doma čakala kopica vnukov. Vsi v en glas bodo zakričali: »Babica, povej nam kak dogodek iz svoje mladosti!«

»No, prav, pa naj bo,« jim rečem in vsi skupaj sedemo za peč, sama pa začnem pripovedovati doživljaj iz svoje mladosti:

»Ko sem bila mlada in poskočna, sem dostikrat ubira-

la pot skozi zapuščene kočevske vasi. Na jesen me je pot zanesla na Ovčjak. Tu so me zamikale debele hruške. »Da ne zginejo prej, preden bom jaz spet hodila tod... Pa tudi ose jih utegnejo uničiti,« sem si dejala. »Kmalu bo vzšla luna. Nocoj je priložnost!« sem si še rekla. Urno sem se zavihtela na rogovišče hruško. Mmmm, kar topile so se v ustih. Počasi sem postajala izbirljiva. Le za kako posebej zrelo sem se še potegnila na tanjšo vejo. Zaverovana v sočne sadeže sem skoraj preslišala brundanje pod seboj. Ko sem pogledala navzdol, sem odrevenela. Medved! Če bi bila zagledala pod seboj četo Nemcev, se ne bi tako hudo prestrašila. Še huje pa je bilo, ko je godrnjač začel plezati navzgor. Hrapavo lubje je hreščalo pod njegovimi kremplji. Kmalu se je kosmatinec usedel na vejo in se lotil hrušk.

Korenine naše rodbine

»Ko sem bila tako stara kot ti, so mi velikokrat pripovedovali o mojih prednikih. Učili so me spoštovati starejše ljudi in jih poslušati. Tradicija naše družine je, da potujejo dragoceni stari predmeti iz roda v rod in vsakdo jih mora čuvati kakor svoje oko.«

»Babica, prosim, povej mi zgodbo o naših prednikih,« milo prosi deklica.

»Saj sem ti jo že dvakrat pripovedovala.«

»Prosim,« moleduje še bolj milo.

»No, jo bom pa še v tretje. To zgodbo mi je povedala moja babica, in sicer takole:«

»Moja babica je imela še enega sina, ki je odšel v vojsko. O njem ni bilo ne duha ne sluha že več let. A vseeno se ga je še medlo spominjala. Nekega dne prijezdi na snežnem belem konju plemič v razkošnih oblačilih. Bil je podoban princu iz pravljic. Ta gospod je prosil babico za prenočišče. Dejala mu je, da za

takega gosta nimajo prenočišča, saj ne bi mogel prespati na senu. Tedaj je neznanec spregovoril: »Ja, mati, ali me niste spoznali? Jaz sem vaš sin. Ali ne smem prespati doma?« Po njegovem licu so se ulile solze in planil ji je v objem. Uboga in od dela utrujena ženica ni vedela, ali sanja ali se je res vrnil njen sin. Pozneje ji je pri borni večerji povedal, da je zelo bogat oficir in da je postal plemič. Ponujal je veliko vsoto družini, a je niso sprejeli. Nazadnje jim je kupil kravo in gostilno, ki je zaradi davkov propadla. Pozneje je dal zgraditi še cerkev v svojem rojstnem kraju Batuje. Njegovo ime je vpisano v cerkvi. Svoj priimek Lipouš je spremenil v Libnhavž, ker je postal avstroogrski državljani.

Vidiš, taka je zgodovina naše rodbine.«

Tina Milanič, 6. c
OŠ 9. korpus NOVJ
Nova Gorica

Centralna tehnika KPS v Ljubljani

Po dolgem času, odkar je bila v Galeriji revolucije na Mestnem trgu 10 v Ljubljani zadnja razstava, se nam v tistih prostorih predstavlja razstava o ljubljanski partijski centralni tehniki, ki so jo pripravili strokovni sodelavci Mestnega muzeja v Ljubljani, kar naj bi bil delček (izsek) iz predvidene stalne postavitev o Ljubljani med NOB. Ker gre za obsežno preiskovalno delo, je zapisal v uvodnih besedah h katalogu razstave ravnatelj Mestnega muzeja Ljubljane Gregor Moder, ga zgodovinarji opravljajo po etapah. Tako je

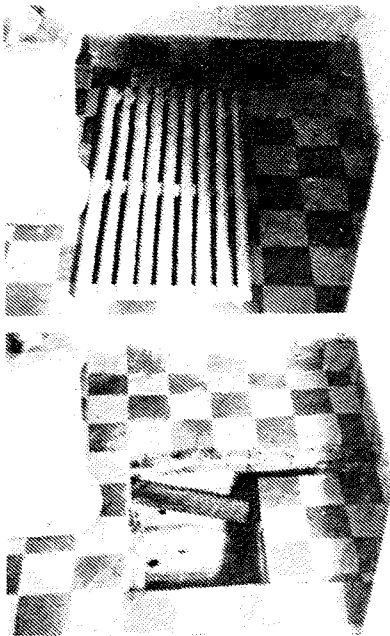
bila v letu 1985 pripravljena razstava o Ljubljani v letu 1945, naslednje leto razstava o obdobju od ustanovitve OF do začetka oborožene vstaje, ta, ki je zdaj na ogled, pa zajema čas od leta 1941 do 1943. Seveda pa so muzejci ob svojem delu upoštevali dva vidika: prvi je zgodovinski opisni del, ki zbrano gradivo razporeja in ureja v zaključene enote širšega ciklusa, drugi pa je tisti vizualni, razstavni pristop, ki naj bi potešil tudi vidnih predstav željno občinstvo.

Ogrodje razstavne postavitev predstavlja sedem rekon-

strukcij skrivališč in delavnic ter izdelkov Centralne tehnike, kar pa so lahko zgodovinarji: Taja Čepič, Janez Kos, Egon Ravbar in Irena Žmuc opravili predvsem s pomočjo nekaterih nekdanjih članov Centralne tehnike in v sodelovanju z arhitektko Ulo Vehovar-Kenda.

»Centralna tehnika je med svojim delovanjem v Ljubljani, to je od 1941 do 1943, doživljala vzpone, razcvet in upadanje dejavnosti. Njeni dvigi, njen najvišji vzpon na pomlad 1942, so bili tudi vzponi narodnoosvobodilnega boja v Ljubljani...« so zapisali avtorji razstave v katalogu in vseskozi poudarjali izjemno požrtvovalno delo vseh sodelujočih ljubljanskih komunistov, pa tudi drugih, ki so se zavestno vključevali v NOB.

Ne smemo pozabiti, da je imelo mesto Ljubljana vrsto posebnih ovir, ki so zakomplicirale pota in načine podtalnega boja v odporu proti sovražniku. Bilo je obdano z bodečo žico, posuto s premnogimi blokadami, nenehno rešetano s številnimi racijami in preiskavami, internacijami velikega števila ljudi... Poleg vsega tega

Vhod v Romihov bunker (ki je še danes ohranjen).

pa so se godila tudi izdajstva in vdori okupatorjevih vohunov v organizacijo odpora. Že proti koncu leta 1942 je partijsko vodstvo ocenilo, da postaja delo Centralne tehnike v Ljubljani tako oteženo, da bo njeno dejavnost nujno treba prenesti na varnejše lokacije, na osvobojeno ozemlje. To se je spričo hitro vrstečih se dogodkov – okupatorjevih akcij v mestu – tudi zgodilo. Številni aktivisti so

morali zaradi varnostnih razlogov zapustiti mesto in oditi v partizane, mnoge pa so tudi prijeli in odgnali v taborišča. Vendar delo tehnike vse do konca vojne na ljubljanskih »lokacijah« ni čisto zamrlo, zlasti so še naprej delovali zvesti in dokumentna tehnika.

Morda smo o vseh teh stvareh slišali že toliko, da bi utegnili v prvi sapi reči, da že vse vemo. Resnica pa je, da

nas osebni ogled prostorov, delovanja vseh teh tehnik v skritih kotičkih, bunkerjih in špelunkah bolj približa času in dogodkom kot kakšno dolgo (četudi še tako poglobljeno) branje. Tem bolj pa je tak pristop in prikaz zanimiv za mladino in najmlajše.

Razstava na Mestnem trgu 10 bo predvidoma odprta do prvih jesenskih dni in jo bralcem priporočamo.

B. Ž. J.

Hiša na Valjavčevi 10, kjer je bila pri Ireni Dolenc ena prvih oddaj Kričaca.

Koroški pokrajinski muzej revolucije

Načrti in vizije

Koroški pokrajinski muzej revolucije deluje kot pokrajinska ustanova od leta 1980. Muzej so ustanovile občinske skupščine in kulturne skupnosti vseh štirih koroških občin. S svojo dejavnostjo pokriva območje Koroške krajine in celotne zamejske Koroške.

Časovno zajema muzej v svojem delu obdobje od leta 1918 do danes, s posebnim poudarkom na zgodovini koroških Slovencev v obdobju med obema vojnama, delavskem gibanju med obema vojnama, NOB in na povojni socialistični izgradnji.

V preteklih letih se je muzej nenehno ukvarjal s finančnimi težavami, ki so izhajale iz dejstva, da ga financira pet osnovnih financiranj. Nekatere kulturne skupnosti niso mogle poravnati svojih finančnih obveznosti; muzej se je ubadal tudi s kadrovskimi težavami, kar vse je bilo vzrok, da ni mogel izpolnjevati svojih nalog tako, kot bi moral; skratka, ni mogel odigrati vloge, ki bi mu glede na njegov status pripadala.

37 nalog

Za leto 1988 si je muzej zadal dokaj obsežen delovni načrt, ki ga bomo delavci, če bo dotok finančnih sredstev s strani kulturnih skupnosti normalen, če si bomo lahko zagotovili tudi sredstva za akcije, če bo kadrovska sestava ostala vsaj taka, kot je sedaj, vsaj v grobem tudi uresničili. Muzej ima v letošnjem delovnem načrtu 37 nalog, izmed katerih so nekatere trenutnega značaja, druge, predvsem raziskovalne, pa so vezane na daljši časovni rok. Prvo skupino predstavljajo **raziskovalne naloge**. Vsak izmed strokovnih delavcev opravlja po eno obsežno raziskavo. Tako bo v naslednjih letih opravljena raziskava o koroških partizanskih enotah ter njihovi boji in akcijah ali o vojaški zgodovini koroškega partizanstva. V okviru te raziskave bo potrebno izdelati še natančno topografijo čezdravskih partizanskih enot in ustanov, rezultat raziskave pa naj bi bili v dolgoročni perspektivi objavljeni v posebni monografiji v okviru knjižnice NOV in POS.

Nadalje v muzeju raziskujemo NOB na območju Mislinske doline in, kar je sedaj novost, tudi gospodarski, politični in kulturni razvoj Koroške krajine v povojnem obdobju – za zdaj le v letih 1945–1953.

Skrb za kulturno dediščino

V okviru te dejavnosti smo do sedaj poslali dopise vsem borcem in aktivistom na območju občin Slovenj Gradec, Dravograd in Radlje ob Dravi s prošnjo, da oddajo muzeju gradivo iz let NOB, ki ga morda še hranijo doma. Ostala nam je še občina Ravna na Koroškem in zamejska Koroška. Akcijo vodimo tudi preko organizacije Zveze borcev. Tako upamo, da bomo do konca letošnjega leta pridobili še preostalo gradivo iz let NOB, nakar bomo pristopili k ureditvi gradiva po novem sistemu, ki ga pripravlja Muzej ljudske revolucije Slovenije in bo enoten za vse tovrstne muzeje na Slovenskem ter primeren za računalniško obdelavo podatkov. Naša velika naloga v naslednjih letih pa bo pridobivati gradivo za povojno obdobje.

V letošnjem letu se nameravamo skupaj z Zavodom za spomeniško varstvo Maribor lotiti obnove Paučkovih partizanskih bolnišnic. Pripravili bomo tudi okrog 10 zgodovinskih kotičkov za osnovne šole, največ za območje Mežiške doline, nekaj pa tudi za občino Dravograd in Slovenj Gradec. Sodelovali bomo z Muzejem narodne osvoboditve Maribor pri posredovanju njihove razstave

o narodnoobrambnih taborih v naše kraje. Do leta 1990 pa nameravamo pripraviti potujočo razstavo o Koroški krajini v obdobju 1945–1953. Seveda bomo še nadalje zbirali gradivo o zaključnih bojih (v lanskem letu smo pridobili 85 zelo dobrih fotografij iz Muzeja revolucije Novi Sad), muzej pa bo na voljo vsem, ki si ga bodo želeli ogledati in bomo ob sobotah, nedeljah in praznikih uvedli dežurstva.

Zelo dobro imamo v muzeju že vsa leta razvito **pedagoško dejavnost**. Kustos – pedagog z izdelanimi učnimi temami obiskuje domala vse šole Koroške krajine in s pomočjo diapozitivov posreduje učencem gradivo, ki ga hrani muzej.

V muzeju skušamo v skladu z možnostmi razviti tudi **izdajateljsko dejavnost**. Radi pa bi izdali tudi vodnik po naših razstavnih zbirkah, ki si ga že vsa leta želimo.

Zadnja skupina nalog ima organizacijsko-strokovni značaj. Mnogo časa in energije je bilo porabljenih pri delu za ustanovitev Zgodovinskega društva za Koroško. Predvidoma do konca maja bo sklican ustanovni sestanek društva. Osnovni namen društva naj bi bili: povezovati v Koroški krajini vse, ki se poklicno ali ljubiteljsko ukvarjajo z našo preteklostjo in ki bi želeli aktivno delovati za ohranitev kulturne dediščine. Nadaljnja velika naloga je okrogla miza o koroški problematiki, s katero bi radi počastili pomembne obletnice iz zgodovinske Koroške in koroških Slovencev. Okrogla miza ni

zamišljena kot znanstven simpozij, ampak kot sproščen razgovor z akterji zgodovinskega dogajanja na Koroškem v predvojnem obdobju, NOB in po vojni.

Z mislimi do leta 2000

S tem smo v grobih črtah predstavili naš program dela za letošnje leto in tudi za v prihodnje. Izvajali ga bomo v glavnem strokovni delavci muzeja sami. Problem pa je seveda v tem, ker nas je zelo malo (z ravnateljem vred trije). Drugi muzeji, ki pokrivajo samo eno ali dve občini, imajo mnogo več strokovnih delavcev, ker so pač izkoristili ugodno situacijo pred leti. Da bi lahko brez težav opravljali številne naloge, ki smo jih dolžni, bi morali imeti vsaj pet strokovnih delavcev.

Nadaljnja naloga muzeja v obdobju do leta 2000 bo ureditev zgradbe in pridobitev novih prostorov.

Muzej mora dobiti v naši regiji vlogo, ki mu glede na njegov status pripada. Kot strokovna institucija mora biti navzoč povsod v regiji, kjer se pripravlja karkoli v zvezi z najnovejšo zgodovino, od izdaj različnih publikacij do priprave utemeljitev za postavitev spomenikov in znamenj NOB itd. Seveda mora ob tem paziti, da ohrani svoje osnovno bistvo – da ostane kulturno-zgodovinska in znanstvenoraziskovalna institucija in ne da se spremeni v nekakšen servis za opravljanje hitrih in cenejših uslug. Da bo vse to lahko dosegel, pa bodo morali biti izpolnjeni gnotni in kadrovski pogoji, kar pa je spet odvisno od splošnega materialnega položaja družbe. Zelo neprijetno in demoralizirajoče je, če moramo delavci muzeja (kot sploh delavci v kulturi) nenehno poslušati pripombe, da spadamo v družbeno porabo, da nas bo nova zakonodaja izločila iz rednega financiranja iz bruto osebnih dohodkov, in da bo potrebno programe prej krčiti kot širiti.

Marjan Linasi

Kako sva nosila ranjenca

Štirideset let je minilo od zadnje vojne; to je vsekakor dolga doba in veliko tega je utonilo v pozabo. So pa ostali dogodki, ki nam ne gredo iz spomina.

Zelo veliko so pretrpeli ranjeni borci, pa tudi njihovi soborci, ki so jih nosili ali pa vozili v partizanske bolnišnice. Velika ovira pri prenašanju ranjenecov so bile slabe makadamske ceste. Večkrat so bile prekopane, na gozdnih odsekih pa je bilo ovira proti naglemu, nepričakovanemu vdoru sovražnika na osvobojeno ozemlje posekano drevje. V spominu mi je ostal dogodek 1. aprila 1944., ko se je ponesrečil Stane Marjetič, kurir štaba Devete brigade.

Vrnil se je z neke poti in prislonil italijansko brzo-strelko ob zid. Ob udarcu na pod se je sprožila in mu prestrelila lobanjo tako, da je težko ranjen obležal v nezavesti. V boju za njegovo življenje je bil potreben čim hitrejši prevoz v partizansko bolnišnico. Hitro je bilo treba najti dva prostovoljca za prevoz ranjenca. Javila sva se dva Belokranjca: moj soborec Rudi Skedelj, doma iz Brezja pri Rošnem dolu, in jaz.

V Hinjah smo mobilizirali dvoje konj in voz. Nastlali smo nekaj slame, nanjo položili ranjenca, ga pokrili s šotorkami in popoldne odpotovali proti Soteski. Za ranjenca, za naju, spremljevalca, pa tudi za konja, se je začela trnjava pot. Konja nisva smela goniti, ker je ranjenec začel stokati in bruhati kri.

Med potjo od Lašč proti Soteski se je stemnilo. Pot je bila na mnogih krajih prekopana, polna posekanega drevja, zato sva morala ranjenca večkrat na rokah prenesti. Znoj je kar v curkih kapljal z naju. Z največjim naporom sva se prebijala do Podhoste in dalje proti Podturnu. Začelo je deževati in snežiti. Padalo je vso noč. Ogrnjena v šotorke sva počasi stopala pred konji. Vasi, skozi katere smo šli, so bile kot izumrle, nikjer nobene luči, le od časa do časa je zlovesčno tišino presekalo lajanje psov...

Ranjenec je bil sicer dobro odet z odejami, le pri vsakem večjem tresljaju voza je zastokal in iz ust se mu je počedila kri. Bala sva se tega, kaj bova z njim, če nama med potjo umre. Ko sva se z ranjencem bližala Črmošnjicam, se je že daniilo, a sva se le s težavo znašla, čeprav nama je bila pot dobro znana. Zavila sva s ceste na kolovoz, ki se je vzpenjal proti Kočevskemu Rogu. Čim višje

Avtor spominskega zapisa Janez Medoš.

smo šli, več snega je bilo. Ker se je nabiral na kolesa sneg, sta konja voz z ranjencem težko vlekla. Zato smo pogosto počivali. Ob dveh popoldne smo prispeli v Komarno vas, kjer sta nas ustavila dva partizanska stražarja. Eden izmed njiju je odšel po nosače. Položili so ranjenca na nosila, mu zavezali oči in ga odnesli. Mlada partizanka nama je prinesla toplo kosilo v stražarsko jedilnico, ki je bila v neki z deskami pokriti ruševini. Ko sva pojedla, sta nama stražarja rekla, da se lahko vrneva v svojo enoto.

Ko sva se vračala, naju je zadržala noč; zato sva prenočila v nekem seniku v Kočevskih Poljanah, kjer sva tudi nakrmila konje. Zgodaj zjutraj sva se odpravila proti Suhi krajini, se v Hinjah javila v štabu brigade ter vrnilo lastniku voz in konja. Srečno naključje je bilo, da nisva nikjer med prevozom naletele na sovražne enote.

Pozneje sva zvedela, da je Stane Marjetič že drugi dan po prevozu v bolnici podlegel težkim ranam. Pokopan je na grobišču Zg. Hrastnik, med devetinšestdesetimi umrlimi ranjenci.

Janez Medoš

Náš pogled na »zadevo Janša«

Kljub vsemu – nepojmljivo

Pridružujemo se občutjem in izrazom ogorčene vznemirjenosti, s kakršno vsa slovenska javnost sledi represivnim postopkom zoper dvoje publicistov in enega vojaka, obtoženim, da so kot nepooblaščen osebe pose- dovali oziroma prenašali de- le zaupnega vojaškega doku- menta, kar je, menda, kazni- vo dejanje, opredeljeno v ustreznih členih naše zaka- nodaje.

Zavezani veri v demokra- tična družbena razmerja, zgrajeni na zaupanju v ljudi, z veliko mero zgroženosti ugotavljamo, da v naši ka- zenski zakonodaji še vedno domujejo in celo prevladuje-

jo prvine, ki bi morale biti presežene in odpravljene, ker sodijo v ropotarnico tota- litarnih obdobj zgodovinske preteklosti.

Ne doumemo, da bi smelo biti v civilizirani demokra- tično strukturirani družbi komurkoli dovoljeno odvze- ti svobodo in okrniti vse ele- mentarne človeške pravice zaradi delikta, kot je posedo- vanje zaupnega dokumenta in temu podobno. Ugovarja- mo legitimnosti in logiki obravnavanja tovrstnih »raz- kritij« za delikt in kazniva dejanja, še posebej pa enače- nju teh in takih »deliktov« z zločinskimi in kriminalni- mi dejanji.

Upošteva dejstvo, da na- ša zakonodaja v tem oziru še ni prečiščena in je glede na to sodni postopek v tem kon- kretnem primeru pač zaka- nit, ne oporekamo sodnim instancam, da opravijo, kar jim je naloženo v pretehtanje in razsodbo, nikakor pa ne pristajamo na način represi- je, ki so mu izpostavljeni ob- toženi Janez Janša, David Tasić in Ivan Borštnar s tem, da so pahnjeni v ječo, kjer jim je onemogočen vsak stik s svojci in z javnostjo, okr- njeni za elementarne člove- ške pravice in svoboščine, kot da so zagrešili gnusen zločin.

Sram nas je ob misli, da se je kaj takega moglo zgoditi leta 1988. v samoupravni so- cialistični državi – republiki Sloveniji.

Viktor Konjar

Triglav – simbol svobode

Tretji spominski pohod na Triglav

Že pred tremi leti vznikla ideja borcev Prešernove bri- gade, da bi vsako leto ob dnevu vstaje slovenskega naroda in pomembnih mej- nikov iz naše polpretekle zgodovine organizirali spo- minski pohod na Triglavgo- ro in simbol slovenskega na- roda, boja in svobode, bo, kot kaže, postala tradicija. Letošnji pohod borcev in mladine v organizaciji OK SZDL Jesenice bo 22. in 23. julija. Koloni borcev, ki bo šla iz Rudnega polja, se bo pridružila še kolona mladih,

ki se bodo odpravili na po- hod iz doline Zadnjice oz. Trente, Vrat in Bohinja. Skupna spominska sveča- nost bo drugi dan pohoda ob Aljaževem stolpu na vrhu Triglava.

Letošnji tretji spominski pohod borcev NOV in mla- dine na Triglav bo posvečen pomembnim obletnicam iz NOB, kot so: 45-letnica Kočevskega zbor, Dolomit- ske izjave, ustanovitev tri- glavske 31. divizije NOV, ustanovitve 17. brigad in šte- vilnih drugih enot v Sloveni-

ji. Slovenost na vrhu Trigla- va, ki bo 23. julija približno ob 9. uri, bo tudi priložnost za razglasitev listine pokro- viteljstva pohoda Zavaroval- ne skupnosti Triglav, s kate- ro ta organizacija prevzema varstvo in zavarovanje Alja- ževega stolpa. Borci in drugi udeleženci spominskih po- hodov na našega »očaka« pa naj bi ob tem tudi podprli predlog PZS in PD-Matica, da se Aljažev stolp razgla- si za nacionalni kulturni spo- menik, saj je bil postavljen leta 1895 v bran slovenstva pred tujevo pohlepnostjo.

Ker je rok za prijave dokaj kratek, do 25. junija, objav- ljamo razpis letošnjega po- hoda na Triglav:

J. Č.

Prijava za III. spominski pohod borcev na TRIGLAV

Spominski pohod partizanov na Triglav 22. in 23. julija 1988

PRIJAVNICA

(priimek in ime – ilegalno ime – tiskane črke)	(letnica rojstva)
(naslov: kraj, ulica, hišna številka)	(telefon, št. pošte)
(sodelovanje v NOB od:)	(čin v JLA oz. rez.)
(ime enote skupnosti borcev, h kateri se prištevate)	
Na Rudno polje bom prišel z lastnim prevozom:	DA NE
Rabim prevoz (avtobus) iz Bleda	DA NE
Zavežujem se, da bom vsak, že po oddani prijavnici nastali tehten zadržek, takoj sporočil organiza- torju.	
Prijava pošiljam na naslov: OBČINSKA KONFERENCA SZDL Organizacijski odbor za spominski pohod partizanov in mladine na Triglav JESENICE	
Prijava: 25. junij 1988	
(podpis prijavitelja)	

Sejem sredstev civilne zaštite

Poudarek gasilstvu in reševanju

Od torka, 7. junija do petka 10. junija poteka v Kranju že šestnajsti sejem sredstev ci-

vilne zaštite. Na letošnji pri- reditvi se predstavlja 561 raz- stavljalcev iz vse Jugoslavije in petnajst iz tujine.

Ob sejmu pa bo potekala še vrsta drugih dejavnosti. Tako bo posvet o zaščiti in reševanju rastlin in rastlin- skih pridelkov v okviru CZ. Srečali se bodo republiški in pokrajinski sekretarji za ljudsko obrambo, izkušnje pa bodo izmenjali tudi po- veljniki in načelniki štabov civilne zaštite. V petek bodo sejem obiskali tudi vsi tuji vojaški odposlanci v Jugo-

slaviji.

Obiskovalcem sejma pa bodo prikazali tudi reševa- nje z visokih zgradb, upora- bo gasilnih penil italijanskega proizvajalca in tako ime- novani ruralni telefon. Že to kaže, da je na letošnjem se- jmu dan glavni poudarek ga- silstvu in opreči za reševa- nje ljudi v elementarnih ne- srečah.

Povejmo še, da se letos po- teguje za sejemске kolajne in priznanja 43 izdelkov po- sameznih jugoslovanskih proizvajalcev.

B. K.

Reševalcem nagradnih križank

Na razpis nagradne križanke LESNINA smo prejeli veliko pravih rešitev. Zre- b je določil, da bodo knjižne nagrade iz programa založbe Borec prejeli tisti naši reševalci:

Tanja Drnovšek, Klek 31, Trbovlje, Jerica Skrivarnik, Trg 29, Prevalje, Ivanka Tavčar, Majaronova 10, Ljubljana.

Pravilna rešitev križanke pa je: Vodoravno: L. N., K. D., Eolci, unionist, Ste-

en, Herkules, nravi, Ivko, imam, Ian, Cannes, rival, NN, ivje, tritoni, ajd, Ales, noj, D. S., Avala, oljka, pot, Štoka, Baas, Selo, trio, splet- ka, otip, ugankar, Nevena, kostumer, kame- rad, avtonomija, tin, Avogadro, Eni, aras, ulov, rakvar, nesmisel, or, JRT, mehur, jedilnice, odplaka, spalnice, Ogri, vik, Odoaker, slaj, kal, sok, A. K., papa, Ana.

Nagrajencem čestitamo. Knjižne nagrade boste prejeli po pošti.

Obvestila

Občinski odbor ZZB NOV in Občinska konferenca SZDL Škofja Loka vabita vse borce, internirance, mladino, delov- ne ljudi in občane občine Škofja loka na **XX. ZBOR GORENJSKIH AKTIVISTOV IN INTERNIRANCEV v nedeljo, 19. junija 1988 ob 11. uri v Podlublju nad Tržičem.**

Odhodi avtobusov bodo:
ŽIRI – ob 9. uri izpred ZADRUŽNE- GA DOMA v Zireh
ŽELEZNIKI – ob 9.30 uri izpred STA- RE POŠTE v Železkih
ŠKOFJA LOKA – ob 10. uri izpred AVTOBUSNE POSTAJE v Škofji Loki
Vsi udeleženci naj se prijavijo predse- dnikom krajevnih konferenc SZDL ali

predsednikom ZB v krajevnih skupno- stih do 13. junija 1988.

Na Ljubelju se bodo srečali tudi nek- danji politični zaporniki, interniranci in izgnanci. Ob spomeniku se dobijo 19. ju- nija ob 10. uri.

V okviru krajevnega praznika Pišec sklicuje odbor skupnosti borcev 2. bata- ljona III. brigade VDV zbor, ki bo 2. julija 1988 v Pišecah.

Zbor se bo začel ob 10. uri v Gasilskem domu. Pogovorili se bomo o delovanju domicilne enote, predstavili monografijo Tretja brigada vojske državne varnosti – narodne obrambe, ki jo bodo prejeli borci in svojci padlih in umrlih borcev bataljona. Podarjajo jo domicilne občine: Brežice, Krško, Laško, Sevnica, Šentjur pri Celju in Šmarje pri Jelšah.

Ob 11. uri bomo odkrili spominsko obeležje Okrožni komisiji VOS OF za Kozjansko in 2. bataljonu III. brigade VDV, s krajsim kulturnim programom in srečanje borcev in aktivistov.

Na praznovanju bodo sodelovali tudi borci skupnosti Kozjanskega odreda in aktivisti Okrožnega odbora OF za Koz- jansko. Imeli bodo svoje letne skupščine. Vabljeni borci vseh navedenih enot in VOS-a.

Za borce, ki bodo prišli z vlakom, bo poskrbljen prevoz z železniške postaje Brežice od 9. ure dalje.

Odbor skupnosti,

Kolesarji-partizani zvesti tudi XV. diviziji

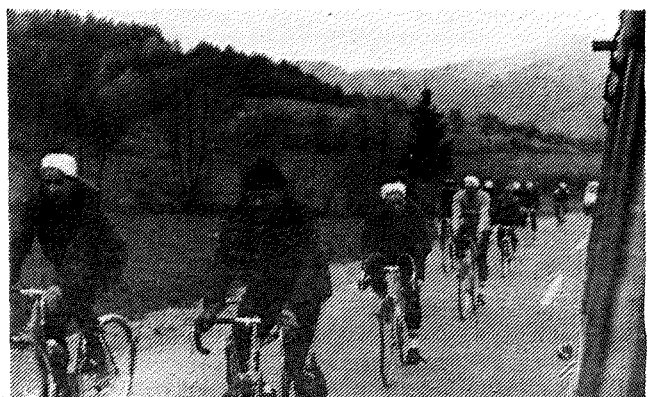
V počastitev 45. letnice usta- novitve XV. udarne divizije NOVJ in v krog številnih prire- ditev ter lokalnih proslav se vključujejo tudi kolesarji – partizani, združeni v kolesar- ski sekciji kluba »Maksa Per- ca« Ljubljana. Tako bo, poleg po poteh 14. in 30. divizije sle- dila štiritapna kolesarska vož- nja Po poteh 15. divizije, ki bo zajela najpomembnejše kraje bojne poti borcev in bojev enot te divizije od ustanovitve, 13. julija 1943 v Lipovcih do osvo- boditve.

Kolesarji bodo štartali 15. ju- nija v Ljubljani pred zgradbo Republiškega odbora ZZB NOV SRS, kjer ima Odbor skupnosti borcev XV. divizije svoje prostore.

Prvi dan bodo vozili mimo Štampetovega mosta, Cerkni- ce, Bloške planote, Ribnice, Grčericice z obiskom Jelenove- ga žleba v Kočevju. V drugi etapi nadaljujejo preko Pred-

grada, Starega trga ob Kolpi, Vinice, Bosiljevega, Črnomlja v Metliki. Tretji dan pa bodo skozi Gradac, Semič, Laze. To-

stanke v Trebnjem, Žužember- ku (pri spomeniku), Soteski in Vavti vasi, cilj pa bo v mest- nem parku Ragov log v Novem

plice, Straža, Grm, Krško in po dolini Save prispeli v Mo- kronog. Zadnja etapa vključuje po-

mestu, kjer bo zaključna pro- slava s partizanskim mitingom 15. udarne divizije NOVJ.

Jože Jenič

Program ob jubilejnim pohodu po poteh II. grupe odredov

Razstava 15. udarne divizije NOV, II. gru- pe odredov NOV in POS, 1. bataljon VOS-a in slikovno gradivo dosedanjih pohodov. Razstava bo odprta vsak dan od 8.00 ure do 20.00 ure v Ivančno gorico, (TITOV DOM.)

Razstava bo odprta vključno do 11. 6. 1988. MALI MARATON

Mali maraton bo v soboto, 11. 6. 1988 ob 16. uri.

Štart in cilj bo pri šolskem centru Josip Jurčič v Ivančni gorici.

Za vse udeležence bo poskrbljeno – garde- robe s toplo vodo, spremstvo na progi, osvežil- ne pijače in prva pomoč. Prijave zbira organi- zator teka – Športno društvo Ivančna gorica v šolskem centru Josip Jurčič Ivančna gorica.

Štartnina je 2000 dinarjev.

Kategorije tekmovalcev:

- ženske do 30 let
- ženske nad 30 let
- moški do 30 let
- moški od 30 do 45 let
- moški nad 45 let.

KOLESARSKI MARATON:

Kolesarski maraton bo v soboto, 11. junija 1988 ob 8.30. Štart in cilj kolesarskega maratona je pri šolskem centru Josip Jurčič – Ivančna gorica.

Dolžina maratona je 80 km. Proga poteka:

Ivančna gorica – Stična – Šentvid – Dob – Rado- hova vas – Ivančna gorica – Muljava – Krka – Grosuplje – Loka – Polževo – Hudo – Ivančna gorica.

Štartnina je 1000 dinarjev. Organizirana sku- pina desetih srednješolcev ali študentov plača štartnino v višini 50%.

TEKMOVALNI DEL POHODA:

Tekmovalni del pohoda bo v soboto, 11. 6. 1988 ob 10.00 uri.

Štart in cilj je šolski center – Josip Jurčič – Ivančna gorica.

MNOŽIČNI POHOD:

Množični pohod bo 11. 6. 1988 ob 8.50. Štart in cilj množičnega pohoda je šolski center – Josip Jurčič – Ivančna gorica.

Množični pohod poteka po približno 8 km dolgi poti. Tega pohoda želimo, da se udeleži čim več delovnih ljudi, šolske mladine (os- novne, srednje), delovnih organizacij, Krajev- nih skupnosti, družbenopolitičnih organizacij, Tabornikov, ZRVS, društev in drugih.

Vsi udeleženci pohoda prejmejo spominsko značko. Najmlajši in najstarejši udeležene- c pohoda dobi posebno priznanje. Vabimo k čim večji udeležbi!

Odbor pohoda po poteh II. grupe odredov Ivančna gorica

naš
tv-15 TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je delovala v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem.

TV-15 je glasilo Zveze združenj borcev NOV Slovenije in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki sta njegova ustanoviteljici. Izdajatelj je Založba Borec s sedežem v Ljubljani.

Naslov uredništva: Ljubljana, Miklošičeva 28/I. Telefon: 327-780. V uredništvu smo: glavni urednik – ŽVONE KRŽIŠNIK, odgovorni urednik – VIKTOR KONJAR, novinarji-uredniki – ŽIVA DROLE, BOJAN KUNTARIČ, MILENKO STRAŠEK, BOJANA ŽOKALJ-JESI, redaktorica-ilektorica – MIRANDA MRČELA, tehnični urednik- oblikovalec – DRAGO SETNIČAR, tajnica uredništva – MARA OKORN.

Uprava in naročniški oddelek: Ljubljana, Ul. Moše Pijadeja 24. Telefon: 317-049. P. P. 598. Člani časopisnega sveta TV-15: predsednica – MIRA SVETINA, DUŠAN BENKO, RASTKO BRADAŠKA, MILAN FILIČIČ, TONE GOŠNIK, FRANC KONOBELJ, MARIJAN LAH, FRANJO MAROŠEK, IVO OREŠNIK, JOŽE OBLAK, ZORKA PERŠIČ, IVAN REPINC, JOŠT ROLC, VANDA ŠKODNIK, BLAŽ LAVRIČ, VLADIMIR DEJAN, MARINKA LEVICNIK.

TV-15 izhaja kot tednik. Cena izvida: 300 din. Letna naročnina za 1988 (52 števil): 13.000 din. Naročnina za I. polletje: 7.000 din. Tisk in korektura: ČGP Delo, Ljubljana.

TV-15 je oproščen temeljnega prometnega davka po mnenju Sekretariata za informacije IS SRS (42/1-72 z dne 12. 4. 1974).